

EXPERI
MENTA

P. VIRGILII MA
RONIS EXPLICATA PER
IODOCVM VVILLI
CHIVM.

ACCESSIT ET
COMMENTARIOLVS DE
Verborum copia, præsertim ex
Aristotele & Cicerone
conscriptus,

EOD. AVTHO.

FRANCOFORDI
AD VIADRV M IOAN EICHORN
EXCVDEBAT, ANNO,

M. D. L.
Mense octob.

50. XVI. 4092

Ok. 6. 3334

IOODCVS WVIL

LICHIVS PAVLO EBERO

S. P. D.

ETERIBVS longè aliam
studiorum primæ ætatis
fuisse rationem liquidò præ-
cipimus. Nam post fundamenta
artium dicendi iacta, mox ad stylum
animos adiungebant, eumq; per di-
uturnam & assiduam exercitatio-
nem confirmare contendebant. Ita-
q; ipsæ experimenta tanquam lu-
di iuueniles usitatissimi sic fuerunt,
ut per hos ad grauiores disciplinas
multò rectius aspirarent. Siquidem
studiorum cursum parum felicem
multis contingere, res ipsa loquitur.
Vsu enim comperimus quàm pluri-
mos uix degustatis principijs artium
subitò se totos, aut iuri, aut medici-
næ, aut sacris literis condiscendis
dedere, quarum lectione & studio
perpetuo uix id consequuntur, ut
tandè aliquando unius alicuius do-

*Studia pri-
ma: a talis
apud ueteres*

EPISTOLA

doctrinæ specimen præbeant. Afferto mihi huc illud Aristotelicum, cum Alexandrum Magnum tam copiosæ, quàm concisæ orationis modum doceat, cui sicut illud est aut μακρολογῆν, aut λόγους μικραίην, ita hoc est βραχυλογῆν, utrunquæ alteri sic coniunctum, ut eiusdem penè sit artificis, & magistri. Medium tamen inter hæc duo extrema eidem est μέσως λέγειν. Etsi eiusdem præcepta magis ad rerum copiam, quàm uerborum faciunt, tamen non tantum ille, sed & complures alij Græci hanc posteriorem non neglexerunt, imò aliquando diligentius excolere sibi permiserunt. Quid enim aliud sibi uult elocutionis pars præcipua, quàm ut uerborum & orationis institutiones tradat? Sunt autem eloquendi à ueteribus scriptoribus Græcis, non secus atque à Cicerone, duo genera constituta, quorum prius est sua sponte fusum περιουδῆς, posterius est uer-

*Eloquendi
duo genera.*

DEDICATORIA.

uersum, & mutatum, *πεπλασμένον*.
 Hoc quidem ex officina oratorum
 et poëtarum prognatū est, illud uerò
 à naturæ consuetudine non recedit,
 uerbisq; constat modò simplicibus,
 quæ sunt *λέξεις*, in quibus est potissimum
 tum copia, tum delectus, mo-
 dò coniunctis, q̄ Græci *φράσεις*, La-
 tini uel formas uel modos dicendi,
 uel locutiones appellāt, modò utrif-
 q; cum & simplicibus, et coniunctis
 quasi stellulæ et lumina adiungeban-
 tur, q̄ Hermogenes *ἰδέας* et *ἀρετὰς τοῦ*
λόγου nominare consueuit. Cæterum
 delectus in uerbis est, ueluti q̄dā ele-
 ctio eorū iuxta bonitatis pondus, q̄
 fit, ut spectentur aut natiua, aut aliter
 tractata, et sicut illic est *φύσις*, ita hic
ἐργασία et *ἄσκησις*, quod est tractatio, u-
 sus, et accommodatio. Natiua quidē
 sunt, nunc ex uī significandi grauiora,
 nunc leuiora, nunc ab auriū iudicio
 cōsonantia, nūc à nitore nitidiora,
 quib. contraria sunt, q̄ abiecta, du-

*Delectus in
 uerbis quid?*

*Natiua uel
 cubita.*

EPISTOLA

ra, aspera, inquinata uidentur semp̄
pro loco & occasione repudianda.

*Improperia
uocabula.* Aliter uerò tractata et dinoscuntur,
et habentur impropria, ea quæ uel gen-
tilia seu patria, uel peregrina, quæ sunt
aliarum nationuu, quibus epitheta, no-
uata, prisca, et ab oratore modificata
atque inflexa, aut translatione, aut im-
mutatione, aut abusione, aut obscu-
ritate, quæ ἀλλυγορίας cum suis partibus
subditis continet, aut ueritatis super-
latione, aut mirabili quadam exorna-
tione, cuius formæ sunt et εἰκῶνες &
παρὰ γὰ μματα. Hæc sanè est compen-
diosa ratio propositæ institutionis, par-
tim ex Aristotele, partim ex Cicero-
ne petita, quam si adhuc conuolutã
quis pro dignitate explicaret, exem-
plisque bonorum autorum illustraret,
immensum uolumen componeret.
Quintilianus quoque superiores sum-
ma diligentia imitatus est, in cuius li-
bris uix pagella est, in qua copiarum ar-
tificiosarum non fieret mentio. Verum
cum

DEDICATORIA.

cū huius p̄cepta ultro citroq; sint dispersa, aliqua methodo Erasmus Roterodamus Belgarum, imò Germaniæ decus in commentarium collegit, eamq; in lucem solidioris eruditionis amantissimis reuocauit. Eandem autem & quibusdam rationibus præcipuè iuxta ueterem consuetudinem perpolire, sed pro tempore & captu auditorum paucis studiū, tum ut ueterum authorum placita in publicum proferrem, tum ut eorundem usum studiosæ iuuentuti patefacerem. Porro quo tractatio nostræ præceptiōis melius succederet, Virgilij poëtarum p̄stantissimi, ut creditur, adhuc iuuenis experimenta tanquā παραδείγματα adiunxi, cuius fructū suo tempore auditores percipient, & iucundissimum et gratissimum. Id autem factum est, ut illius poëtæ exemplo adolescentuli ad hoc studiū genus magis inuirtarentur. Hoc autem opusculum,

*copiæ E.
rasmi.*

*5 copiis huius
libelli.*

EPIST. DEDI.

quale quale est, tibi Ebere amicissime, dedico, non ut his nugis indigeres, quibus te exercitatisimum fuisse, uel scripta tua contestantur, sed ut amicitiam inchoatam hoc testimonio confirmarem, Id credas uelim, mihi & in animo & innatum esse, ut ueros amicos colerem, & adulators ad extremum detestarer & fugerem: Euripidis consilium secutus, cuius hi sunt uersus:

(γοις
 φίλος δὲ τοὺς μὴ καλῶντας ἐν λό-
 κέκτησο, τοὺς δὲ πρὸς χάριν σὺν ἡδονῇ
 τῇ σῇ πονήσεις, κλέϊνον εἰργέτω σέγης.

Bene uale, communesq; nostros amicos ibidem quam amantissime salutabis, quibus uel ad digituli crepitem operam dare paratus sum.

Francforti cis Viadrum, ferijs Michaeli, uel omnium angelorum, anno post natum Christum, M. D. L.

Copia

COPIA VERBORVM EST IN VERBORVM, CONSTRUCTIONIS, FIGVRA- RVM QVE COMMVTATIONE.

VERBORVM <i>alia sunt propria τὰ κῆγια.</i>	I. <i>Linguae</i>	Patriæ, quæ sunt & gentilia. Alienæ, quæ sunt ἑξωτικᾶ.	διπλᾶ ex conduplicatione reperta. πεποικιλῖα, facta.
	II. <i>Ab usu</i>	Vfitata. Inusitata.	
	III. <i>Ab ætate</i>	Nouata νεα. Sunt & hic reperta, ξενικᾶ dicta.	διπλασιασµὶα permutata. Huius loci sunt & metaplo- si species.
	IIII. <i>A singulari tractatione seu applicatione</i>	σὺνωψια. Epitheta. Acquipollentia, quibus affinia sunt ἀγνοµινὰ periphrastica.	
	V. <i>A conformatione</i>	Relata. Comparata. Iterata. Duplicata. Soluta. Multipliciter coniuncta.	

I.

Translatio μεταφορᾶ. Sub qua est ὁ ἕκωρ ὁ ἄλῃα
huic cognata ornamenta.

II.

Intellectio, σωκεδ' οχῆ.

III.

Transnominatio, μετωνυμία.

IIII.

Cognominatio.

V.

ὀνοματοποιία nominis fictio, et
hic sunt περιουσία.

VI.

Abusio, κατάχρησις.

VII.

Transsumptio μετάληψις.

VIII.

Inuersio ἀλλογορία, et huius sunt
formæ

IX.

Excessus ὑπεβολή.

X.

Diminutio μείωσις.

XI.

ἄυξήσις.

ἐκνηυγμένα.

Fabula λόγῳ.

Promythion.

μῦθῳ.

Eipmythion.

Hic sunt ὁ illusionis τῆς

ἐρωθείας partes.

1. Chleuasmus.

2. Charientismus, cui cognata

πρὸ χθ' ἰασολι' est.

3. ἄσεσμοδός.

4. Exuthenismus.

5. Sarcasmus.

6. Mysterismus.

7. Antiphrasis.

8. Diasyrmus.

VERBA IMPRO-
pria sunt τροπικὰ λέ-
ξεις, aut τροπία

HUIUS ordinis esset ὁ ἐνέγχα, actio ὁ inuentio talis, quæ oculis rem subicere uia
detur. Sic Aristoteles: λέγω δὲ, inquit, πρὸ ὁμμάτων ταῦτα ποιῆν, ὅσα ἐνεργούντα
σημαίνα. Sunt, n. eiusmodi, ἧ ueluti presentem actionem rei depingendæ demonstrarent.

II. COMMV-
TATIO.

I. Quæ tum in singulis canonibus quarumlibet partium flexibili-
lium fieri consuevit, præsertim apud poëtas, tum in quibusdam
Iustæ. earum accidentibus, qualis est comparatiui, superlatiui, superlati-
ni utriusq; & aliorum id genus immutatur diuersa.

II. Quæ est in partibus indeclinabilibus, præsertim in par-
Syncatego- ticulis, quæ modò ἐπιπλάσιον graduum, modò minutionē
rematicæ. & aliam atq; aliam uarietatem signant, & promouent.

CONSTRV-
tionis.

Ex numero, { Eclipsis, Apostropefis,
Defectus } Zygma, Syllepsis,
ut { Prolepsis, Anapodoton.
& est aut { Pleonasmus.
Excessus } Parelcon.
ut { Epanalepsis.

Ex ordine { Anastrophe.
Hysterologia.
Tmesis.
ut { Synchysis.
Parenthesis.
Hyperbaton.

III.
Figurate

Ex immutatio- { ἀλλοίωσις, quæ est
ne, ut { ἑτέρωσις aut
ἐναλλογία.
ἐνδυσία.
ἀντίπρωσις.
ἀντιμερία.

Ex Hellenismo, quæ a consuetudine Græcæ constructionis
non recedit. Ἐλλνίζου. Oratio et Virgilio familiare est.

III. COMMUTATIO.

		ἐπιβολή.	
		κοινότης.	
		ἐπιφορά.	
I.		Epianalepsis.	
Repetitio, cuius sunt		παλιλογία.	
formæ		συμπλοκή.	
II.		ωλοκή.	
Interrogatio & hæc		Anadiplosis.	
differt à percuncta-		διακοπή.	
tione.		ἐπάνοδος.	
III.		ἀντίσσις.	
Admiratio.		προσδοκία expectatio.	
IIII.			
Dubitatio, cui additur iuxta quosdam		ἢ περιπέτεια, id est,	
V.		eventus, inopinatus.	
Admiratio.			
VI.			
Abominatio.			
VII.			
Exclamatio.			
VIII.			
Obtestatio.			
IX.			
παρομοίαι.			
X.			
Apostrophe.			
XI.			
Permissio.			

FIGURARVM
quæ non parum cor-
pus orationis com-
mutant.

COMMENTARIVS RIOLVS DE VERBORVM COPIA.

I.

Quid est uerborum copia?

NEST certa uariandæ sententiæ, cum propter uitandum auditoris tedium, tum propter rerum & argumentorum amplificationem, facultas. Totum sanè hoc artificium in unius sententiæ propositæ uarietate multiplici consistit habito optimorum uerborum delectu, qui Cæsaris quoq; iudicio dicendi principium est. Deinde in rerum confirmatione & amplificatione, quoties fides facienda est, argumentorum non simplici expositione oratores contenti sunt, sed et uarijs artificiosisq; rationibus, ad mouendos & docendos auditorum animos, eadem adaugent, exaggerant & amplificant.

uerborum copia consistit in delectu uerborum.

2 In confirmatione et amplificatione rerum.

II.

Cur opus est copia uerborum?

PLVRIMIS de causis eadem olim inuenta est. Aliàs requiritur ad uitandam ταυτολογία, ne frequenti eiusdem sententiolæ reiteratione, aut cuculi, aut picarum more uerba face-

utilitatis Copia uerborum

B reui

DE VARIATIONE

2. *ne uideamur. Aliàs ne sermo noster, seu lectori, seu auditori fastidiosus sit, tanquam semper sui similis, & sicut ineptus est cytharædus, qui eadem oberrat chorda, ita absurdus uideri debet, qui non nisi eadem uerbula proferre potest. Varietas autem cum alibi, tum uerò in dicendo & scribendo perquam grata est.*
3. *Aliàs ad extemporalem dicendi facultatem non parum facit, quæ apta esse nequit, nisi uerborum copia in promptu et numerato sit.*
4. *Aliàs ad explicationem aliorum authorum uel simplicem uel periphrasticam tam conducit, quam quod maximè. Horum enim loci subinde aliter atq; aliter exponendi sunt.*
5. *Aliàs est ad aliorum scriptorum feliciorum conuersionem, atq; translationem accommodata, quæ sæpe hæret, nisi uerborum suppellex parata fuerit.*
6. *Aliàs ad faciendorum uersuum promptitudinem pertinet. Poëmata enim bis tanto plausibilia sunt uarijs coloribus ceu asteriscis exornata & amplificata. Verùm autem alioqui est orationem simpliciorum esse ueritatis plenam, tamen hæc neq; ita ob oculos perspicuè ponitur, neq; in animis auditorum aculeos relinquit, nisi uarietate colorum expolita fuerit.*

Quot

III.

Quot sunt prima copiae
uerborum capita?

VNUM est & precipuum caput ipsa com-
mutatio, quae circa tria subiecta uersatur. Itaq;
eadem est aut uerborum, aut constructionis, aut
figurarum.

DE VARIATIONE

VERBORVM.

IIII.

Quaenam uerborum distinc-
tio tenenda est?

EA est, cum sumuntur iuxta Ciceronem, hoc
est, eliguntur, quod Aristoteli est ἐκλαμβάνειν,
aut λαμβάνειν, atq; solam tractationem,
quae est accommodatio & usus, sicut Graecis est
ἐργασία & ἔκτισις exigit. Sunt autem uerba
eligenda aut ppria, aut impropria. Propria qdē
dicuntur, quae unā cum ipsis rebus nata sunt, eaq;
certa, οἰκῆα seu κύρια nominata.

uerba eligenda.

Propria.

V.

Quotuplicia sunt propria
rerum uocabula?

DVPLICIA, aut patriae linguae aut alic-
nae, & ab Aristotele γλῶτται & διάλεκτοι

Propria lin-
guae.

B 2 appela

DE VARIATIONE

appellantur, eaq; ferè gentilia sunt. Verùm ut prioris generis sunt, q̄ omnibus in usu sunt, ita ut significationē nativam obtineant, itaq; κῦρις sunt ὡν ἔσονται ἕκαστοι, exempli gratia, rectū est, quod non est prauum. Ita improprie dicitur apud grammaticos de casu nominandi, apud medicos est rectum intestinum, apud obsonantes recta cœna, quæ sportula non est.

VI.

Quotuplicia sunt propria hæc?

Propria ab usu.

DVPLICIA, aut usitata, aut inusitata. Ista quidem sunt, quæ nunquam à communi usu recesserunt, penes quem est norma loquendi, sed cauet Quintilianus prudenter, ut sit usus eruditorum consensus. Hæc uerò quæ iam in desuetudinem abierunt, itaq; antiquata & absoleta nominantur, cuiusmodi multa apud Næuiū, Enniū & Plautum sunt, quibus interdum uti licet parè, sed ferè περισπωμένη. In illis est uirtus orationis perspicuitas, Græcis σαφήνεια, quæ & usitatis & proprijs potissimum conciliatur.

VII.

Quænam sunt alienæ linguæ

ἐκ τῶν γλωττώων?

Propria alienæ linguæ.

Quæ ab alia lingua adducta sunt, sicut à Mæcedonibus est Linio phalanx, à Sardis Mastruceæ, à

EA, à Gallis Leuca, ab Hispanis canthus, à Germanis quàm plurima sunt in commentarijs Caesaris, maximè quædam propria, si uerè restituta fuerint. Linguae autem Hebræorum & Græcorum iuxta cum Latina apud Christianos propter ueriores sententiarum pensiculationem quàm diligentissimè retinendæ sunt.

VIII.

Distingue propria uocabula
ab ætate.

Propria ab ætate

AUT sunt noua uel nouata, νεα, quæ essent & reperta, cum propriè uertuntur & nouantur, hoc est, gignuntur & fiunt uel ab oratore, uel à poëta. Fiunt autem uel coniunctione, eaq; ab Aristotele non sine causa διωλῶ, Latinis iuncta nominantur: quod genus sunt expectorare, uersutiloquus, et in hac re multum sibi Plautus permisit. Græci tamen sunt in compositione uocum, quæ est aliqua nouatio, multò feliciores. Vel sine coniunctione, quæ modò sunt facta & reperta πεποιημῆα, de quibus & Oratorij consilium ad Pisones inquirendum est, modò sunt διπλασματῆα, ut ubertas, indigetalis, & alia id genus, quæ aliquando esse cœperunt, sicut Terentij tempore obsequium. Sunt enim ætatum uocabula, quæ prudenter sunt usurpanda Ci-

νεα

διωλῶ & con. duplicatione reperta.

πεποιημῆα facta.

ἐξ η̄ν διαμῆα permūtata. huius loci sunt et μετὰ τὰς ἀντιπρῆα.

DE VARIATIONE

Prisca ἀρχαία Ciceronis exemplo. Aut sunt prisca, ἀρχαία ἔ
 παλαιὰ ab usu quottidiani sermonis iam diu
 intermissa, poëtis tamen magis quàm oratori-
 bus concessa, ut propter antiquitatem dignitas
 quædam, ἔ σεμνότης accedat, de quibus sic
 Cicero in oratore. Sed etiam, inquit, inusitata
 ἔ prisca sunt in proprijs, nisi quòd rarò uti-
 mur. Iudico igitur non malè uel Ciceronis con-
 silio tempora Latinitatis constituere, sicut à no-
 bis in commentarijs Oratijs ἔ libello de for-
 mando studio factum est.

IX.

Quænam sunt Ἰζηλλαγμαίαι?

Ἰζηλλαγμαίαι
 700
 Olim erant quæ aliquo modo innouabantur,
 à nouis non admodum dissentanea. Hodie autem
 ea esse cœperunt, in quibus est Ἰζηλλαγμαίαι, hoc
 est, immutatio, uel partium orationis inter sese,
 uel qualitatis earundem salua eiusdem orationis
 parte. Prior quidem est ἀν' ἑαυτῆς, posterior
 uerò ἑτεροῦς, quæ in accidentium partium
 orationis permutatione uersatur, de qua consu-
 lendus est, ne hic longior sim, Limacer hac in
 parte aliquanto diligentior. Huic quoq; cogna-
 te sunt figuræ quædam orthographicae, quæ sunt
 metaplasmis species in carmine usitatior, ut
 πρὸς ἑστῆν ἐστῆν ἑστῆν ἑστῆν
 indu-

induperator pro imperator: ut προπαρ αλητα
 dicier pro dici: ut αφαρ εσα, ruit pro eruit: ut
 συγκοπη, dixti pro dixisti: ut αποκοπη, pe-
 culi pro peculij. In quibus uocula nonnihil pro-
 pter uarietatem, quam hic quarimus permutan-
 tur, & cum in iisdē innouatio quedam fit etiam
 præter Græcorum antiquorum consuetudinem
 in hunc locum accensere uolui. Huius quoq; loci
 est uariatio prioris supini modò per gerundium
 ut, Pamphilus uenit amatum puellam, uel ad a-
 mandam puellam, modò per gerundium, sicut
 hodie uenit caussa amandi puellam, seu per ge-
 rundium, caussa amandæ puellæ, modò per uer-
 bum, uenit ut amet puellam, modò per partici-
 pium, ut uenit amaturus puellam, modò per in-
 finituum τελικως Græcorum more, ut uenit
 amare puellam. Est quoq; peculiaris imperatiui
 apud authores obseruata ratio, ut saluta, fac sa-
 lutes, cura ut bene ualeas, uale, ualete, fac ua-
 leas, eiusdem sunt uirtutis. Item ne dic, ne dici-
 to, ne dicas, ne dixeris. Ciceronis autem est ua-
 lebis, meaq; negotia uidebis, meq; dijs adiuuan-
 tibus ante brumam expectabis, pro uale, uide,
 expecta. Neq; dissimilem in futuro εβαλλαγως
 aut si mauis πειρασισ obseruabis, ut pœnite-
 bit te olim. Futurum est ut olim te pœniteat.

B 4 spero

DE VARIATIONE

Spero te gauisurum dono. Spero futurum ut do-
no gaudeas. Ea; interdum est necessaria, ubi su-
pinum dceat, ut spero fore, ut citius artem per-
discas. Neq; hinc dissidet octauus modus, ut pri-
usquam domum redeas, epistolam perscripsero.
• Est enim futurū mixtum cū præterito. Est quoq;
omnium uerborum communis ferè p uerbum fio
circūlocutio, ut, Ita charus eris omnibus. Ita fiet
ut omnibus charus sis. Hoc modo inuidiam effu-
git. Hoc modo factum est ut inuidiam effugerit.

*A singulari tracta-
tionem seu appli-
catione.*

X.

Quænam sunt epitheta?

Επίθετα.

Τὰ δὲ ἐπίθετα aut ἡ δὲ ἑσῶς in proprio-
rum uerborum numero habentur, atq; oratio-
nem non parum uariant. Itaq; in tractatione co-
piæ uerborum eadem non sunt negligenda, ut
apud Ciceronē legitur diuturnum silentium, fre-
quentissimus conuentus, celebris locus, Romani
rerum domini. Hic consilio Aristotelis uitan-
da sunt nunc nimium longa, ut incuruicernicum
pecus, nunc inepta, ut album lac, nunc crebra,
et frequentata. Vult enim Philosophus magis e-
pitheta ἢ ὀνόματα esse quàm ὡς ἐσῶματα,
quod est, magis animi in delectationis gratiam
adhibenda sunt, q̄ ut sint quottidiana cibaria.
Poëtis tamen aliud decorum permittitur.

Que

XI.

Quænam sunt *συνώνυμα*?

NEQVE hæc à proprijs uerbis separanda sunt, cum sint unius rei multa uocabula. Est .n. uerborum idē significantium congeries. Hodie in scholis dialecticorū uulgo aut uniuoca dicuntur, aut conuertibilia, aut eodem numero propter communem omnium significationem, ut ensis, gladius: literæ, scheda, epistola. Hic quoq; in deligendis uocibus cautione opus est. Non enim protinusquis homines diceret, ubi uox mortalium rectius & exquisitius sonaret.

συνώνυμα.

XII.

Quænam sunt *ἰσοδυναμοῦντα*?

EA nunc uocant equipollentia, atq; inter propria uerba referenda sunt, uocibusq; pugnantis iuxta cum negatione uel additione uel detractioe, quod genus sunt: uir egregiè doctus, cui respondet & æquiualeat, uir minimè indoctus. Sic idem sibi uolunt, accipio conditionem, non repudio conditionem. Neq; diuersum est, cum quis dicat, placet, & non displicet. Cæterum pugnantia in dialecticis sunt aut contraria. ut amat illum, & non odit illum: ut non crudelis est, clemens est: ut continens est, non libidinosus: aut priuantia, uidet, non est cæ-

Equipollentia.

D E V A R I A T I O N E

cus, eloquens est, non mutus: aut contradictoria, ut nolebat, non uolebat, doctus, non indoctus, probat, non improbat. Ita subinde per eadem noua orationis forma et quasi facies datur. Neq; hinc excludenda sunt $\pi\epsilon\omega\mu\alpha\sigma\iota\kappa\acute{\alpha}$, quæ & agnominata dicuntur, & propter soni similitudinem apud Hermogenem $\pi\epsilon\chi\omicron\upsilon\upsilon\tau\alpha$ nominantur, ut amantium est, non amentium.

X I I I.

Agnominata. Quænam sunt $\pi\epsilon\iota\phi\theta\alpha\sigma\iota\kappa\acute{\alpha}$?

Periphrastica. NEQUE hæc à uerborum proprietate recedunt. Id tamen iisdem familiare est, ut circuitione uerborum quadam certa res describatur: ut, Troiani belli scriptor, pro Homero. generis humani redemptor, pro Iesu. Talis est ciconiæ periphrasis apud Virgilium:

-----Quum uere rubenti

Candida uenit auis, longis inuisa colubris.
Adhibentur autem eadem uel decoris, uel necessitatis causa. Decoris quidem, cum tristia et sordida dissimulantur. Necessitatis autem in genere glossematico, quo obscuriores loci explicantur. Eadem quoq; est in conuersionibus bonorum authorum, quibus sæpe propter uerborum penuriam succurrendum est. Eius tamen usus moderatus esse debet, alioqui in Asiaticum dege-

degenerabit. Constat autem nunc etymologia, quæ rationem & originem interdum nominis explicat, ut sapientiæ studiosus p̄ philosopho, nunc notatione, cum subiectum aliquod congerie accidentium describitur, atq; dialecticis est finitio subiecti per accidentia, qualis in ciconiæ pictura haud multò antè perspicitur, nunc finitione, qua quid res sit ostenditur, ut animal mentis particeps, pro homine.

XIII.

Explica conformationem, quæ est ἁκματισμός uerborum?

EA sunt quadruplicia.

A Comparatione

1 Aut comparata σωματικὰ, in quibus sunt uoces comparatiuæ per partium translationem ut sunt, minoris, & maioris, aut pluris, hoc modo. Minoris facit prophanas literas, quàm sacras. Contrà pluris facit sacras literas, atq; prophanas. Eiusdem quoq; uirtutis sunt uerba comparandi & æstimandi, ut pluris æstimare, antepone, postponere, et apud Liuium postferre.

comparata.

2 Relata, Græcis uel ζεύγματα, uel τὰ κατ' ἄντιστροφῶν. Sunt enim hic binæ res, quarum neutra sine altera aut esse, aut intelligi potest, ut maritus uxor, socer gener, præcepto r̄ discipulus. Idq; in uerbis fit, ut ducere nubere, gignere

Relata

DE VARIATIONE

gignere nasci, locare conducere, in quibus, & id genus alijs talis fit conuersio. Non alium sibi patrem optat, nullius uult esse filius. Sempronius mihi ædes locauit. Ego ab illo ædes conduxī. Glycerium nupsit Pamphilo, Pamphilus Glycerium duxit. Hoc ex præceptore didici, hoc me præceptor docuit.

Iterata.

3 Aut iterata τὰ κατ' ἀναφορὰν, uidelicet cum unica uox in complurium clausularum initio iteratur, cum propter uenustatem, tum propter grauitatem, & acrimoniam, ut Scipio pacem peperit, Scipio ciuitatem seruauit. Psal.

28. Vox Domini in uirtute, uox Domini in magnificentia, uox Domini confringentis cedros. Eiusdē classis sunt omnium repetitionū formæ.

Duplicata.

3 Aut duplicata τὰ κατ' ὠμίξιν, quæ est eiusdem dictionis citra moram, cum impetu pronunciationis ac maioris uehementiæ gratia, geminatio, ut Cic. in Catilinam. Hic tamen uiuit, uiuit? immo etiam in senatum uenit. Virg:

Ah Corydon Corydon quæ te dementia cœpit?
Et 9. Aeneid.

Me me adsum qui feci in me conuertite ferrū.

Soluta.

4 Aut sunt soluta, διαλύτα & ἀσύνδετα, quæ sine coniunctione, ut plura uideantur, plerumq; dicuntur, ut ueni, uidi, uici. Virg. 9 Aen.

Ferte

Ferte citi ferrum, date tela, scandite muros.
Cicero in Catilinam. Abijt, excessit, euasit, eru-
pit. E diuerso uariè & mutipliciter coniu-
ctum, est $\omega\lambda\upsilon\sigma\acute{\alpha}\omega\delta\epsilon\tau\omicron\mu$. Virg 2. Aeneid.

*Μαθιπλιχίτην
coniuñcta.*

Demissū, lapsi per funem, Athamasq; Thoasq;
Pelidesq; Neoptolemus, primusq; Machaon.
Est & hic συζεύγμωον, quoties quædā uoculæ
uni uerbo coniuguntur, quod uel præponitur,
uel sequitur, uel interponitur.

XV.

Quæ nam sunt impropria
uerba?

HACTENVS de proprijs, nouis, priscis,
& conformatis uerbis dictum est. Nunc sequun-
tur impropria, cum sint $\tau\epsilon\tilde{\rho}\alpha\mu\upsilon\lambda\iota\alpha$ utpotè à
natiua et propria significatione in aliam sed co-
gnatam conuersa. Ea de caussa alibi $\tau\epsilon\omicron\pi\iota\kappa\alpha\tilde{\iota}$
 $\lambda\acute{\epsilon}\xi\epsilon\iota\varsigma$ alibi $\tau\epsilon\omicron\acute{\rho}\omicron\pi\omicron\iota$ & à Cicerone modi dicun-
tur. Breuiter sunt uerba ab oratore modifica-
ta, & quodam modo inflexa, aut translatione,
aut intellectuone, aut transnominacione, aut co-
gnominacione, aut nominis fictione, aut abusi-
one, aut transumptione, aut inuersione, aut il-
lusionc, aut excessu, aut miofi, aut auxesi. Et si
quidam modi magis ad copiam rerum faciunt,
tamen cum subinde & in priori tractatione iis-
dem

*ΥΕΡΒΑΙΜΡΑΘ
ΡΑΙΑ, sunt τρε
σικαί λέξεις,
αὐτ τρεόμοι.*

DE VARIATIONE

dem opus sit, huc conferendi sunt.

Translatio

I TRANSLATA sunt μεταφοραι, videlicet migrationes propriorum in locum alienum, sed similem & cognatum. Quare Aristot-

Præceptum

elicum est præceptum ἐκ τῶν συγγενέων καὶ τῶν ὁμοειδῶν μεταφέρει τὰ ἀνώνυμα ὡς νομασπύρας. Earum autem duæ sunt causæ.

In causæ translationis.

Prior quidem est necessitas. Siquidem cum propriorum est angustia translatum surrogatur, ut in vitibus oculus, ὠφθαλμὸς & gemmæ, ut vites gemmant. Posterior autem est delectatio & iucunditas, cum sit oratio clarior, cum sit breuior, cum sit totius rei significatio maior.

In delectatione consideranda res et constructio.

Verum hic præcipuè res & consecutio considerantur. Res unde transferuntur, aut propinque, quoties ad rem proximam in eodem genere propinquo fit deflectio, ut uideo pro intelligo, suspicio pro admiror. Illic quidem ex causâ, hic uerò ex gestu fit translatio, aut remotæ sunt cum ex uno genere ad aliud fit transitus, nunc à bruto ad hominem, ut canis pro impudenti, ceruus pro fugaci, oblatrare pro obtrectare, nunc ab homine ad brutum, ut canis assentator, nunc ab animati ad inanimatum, ut uertex montis, parturit arbor. Virg: Neq; currus audit habenas, nunc à non animato ad animal, ut uiridis

Res.

etas, nunc ab animato ad animal, ut *coruus sui*
inequitat, nunc ab inanimato ad inanimatum, ut ora-
tio fluit. Transferuntur quoq; à sensibus ad ani-
mū, ut à uisu, respicere p*er* curam agere, conuiue-
re, p*er* data opera dissimulare, ut ab auditu, audire
 pro obtemperare, ut ab olfactu, odorari p*er* inda-
 gare et inuestigare, apud Ciceronem olere mali-
 ciam, apud Terentium, nunquid patri subolet:
 id est, suspectum est, aut rescivit, ut à gustu, de-
 uorare pro rem acerbam uel citra sensum per-
 ferre. Sic est apud Ciceronem, molestiam, ine-
 ptias, & stultitias hominum deuorare. apud e-
 undem est odium sorbere & concoquere, euo-
 mere uirus acerbitalis suæ, & degustare pro le-
 uiter attingere accipitur. Est quoq; eadem in
 uerbo nūc simplici, ut pecus pro homine uentri
 dedito. Fucus pro fure, qui aliorum bonis par-
 tis uiuit, auolat *etas*, labuntur anni, nunc epi-
 theto, ut *florida etas*, *saxeus homo*, pro duro et
 inexorabili. Cicero: O te ferreum, qui illius pe-
 riculo non moueris. Caterum in translatis &
 consecutio
 consecutio, ἀκόλῳθια non est negligenda. Nā
 quedam sunt ἀκόλῳθα, quæ utrinq; adiuuan-
 tur, itaq; sunt reciproca, & communia, ut au-
 riga pro gubernatore, et gubernator pro auri-
 ga transfertur, quedam sunt ἀνακόλῳθα, quæ
 ad

DE VARIATIONE

ad alteram partem rectius traducuntur, ut recte uertex pro cacumine montis sumitur, sed non e contra, cum cacumen ad hominem non transferatur. Neque ignotum est, ut μεταφορὰς apud Aristotelem longe fusius pateat.

*Intellectus suus.
ex d. 2. p. 1.*

2 INTELLECTIO aut comprehensio *συνεξέδοξι*. Nam intelligimus uel ex uno plures, ut Pœnus fugatus, pro Pœnis, uel ex parte totum, ut tectum pro domo, uel ex toto partem, ut cœlum rubet, id est, pars cœli. Fontemque ignem que ferebant, id est aquam è fonte haustam, uel è specie genus, ut apud Oratiū. Iracundior Adria id est quouis mare. Aristoteli autem esset metaphora, uel ex materia res confecta, ut ferrum pro gladio, abies aut pinus pro nauis, argentum pro pecunia, unde est Græcorum ἄργυρος ἰζαρ, uel ex præcedentibus sequentia, ut subdidit calcaria equo, id est aufugit. Eius quoque loci sunt, uixerunt pro mortui sunt. Fuimus Troës, floruumus, apud Propertium Thebæ steterant, altaque Troia fuit, pro iam actum de illis est.

*Transnominatio
ho μετανομι-
α.*

3 Transnominatio μετανομιὰ fit cum ponitur aut inuentor pro re inuenta, ut Ceres pro frugibus, Bacchus pro uino. aut continens pro eo quod continetur, ut curia pro senatu, campus pro comitijs, aut contentum pro continente,

ut

ut proximus ardet Vcalegon, id est domus Vcalegonis. Plautinum est, ab se eccia exit, id est, è domo sua. Terentianum est, hunc comedendū uobis propimo, pro huius bonis. aut efficiens p effectu, ut Mars pro bello, iuxta astrologorum uaticinium, et econtrā apud Oratium exanguē cuminum, quia pallorem inducit. Apud Virg. frigus pigrum, mæstus timor. aut res signata ponitur pro signo, ut toga pro pace, arma ac tela pro bello, fasces & secures pro imperio consulari, sicut pro regno sceptrum accipitur. aut dux pro subditis, ut sexaginta millia Romanorum ab Annibale ad Cumas cæsa sunt. Carolus uicit Numidas, id est, eius exercitus. aut author pro opere, ut Plinius propter rerum naturæ cognitionē in manibus habendus est, Terentius prælegitur pueris, id est, eius poëma. aut uirtutes & uitia pro ipsis in quibus illa sunt immutantur, ut scelus pro scelesto, sacrilegium pro sacrilego, peculatus p peculatore. Grammatici autem μετωυυμίαις, oratores ὑπ᾿αλλαγῶν, aut subalternationes, aut submutationes frequentius nominant, hæ tamen nostro tempore ferè sunt in oratione, qua res conuerso ordine proferuntur. Virg. 6. Aeneid.

Ibant obscuri sola sub nocte, id est soli.

C Idem

DE VARIATIONE

Idem 2. Aeneid.

Tergo sceleratam intorserit hastam.

Pro ipse sceleratus.

Cognominatio. 4 PRONOMINATIO aut iuxta quosdam cognominatio ἀντωνομασία, que iuxta Ciceronem cognomine quodam extraneo id, quod suo nomine appellari non potest, demonstrat, frequentior tamen est poëtis quam oratoribus. Vel cum patronimica pro proprijs traducuntur, ut Priamides pro Hectore, aut Priami filio quodam. Pelides seu Aeacides pro Achille. Vel possessiua pro patrijs nominibus sumuntur, ut Tyrinthius pro Hercule. Cytherea seu Cypris pro Venere, Cynthia pro Diana. uel fit solo epitheto: ut senex pro persona heri apud Terentium. Poenus pro Hannibale. 4. Aeneid.

Thalamo que fixa reliquit.

Impius, pro Aenea ponitur. Aut ex affectatione artis & officij singulari, ut philosophus pro Aristotele, poëta pro Virgilio. Seruator pro Christo. Vel propria immutantur pro appellatiuis propter certam notam quandam inherentem, ut Sardanapalus pro molli, Verres pro fure. Vel nomina gentilia pro attributis, ut Crentensis pro uano & mendaci. Sybarita pro uoluptuario, Poenus pro perfido. Hæc autem cun-

ctæ

DE VARIATIONE

bus æstates, ex æstatibus anni. Sic μεταληψία κῶς tristes egestas, ut quæ tristes efficit, atq; ita uidelicet cum ex effectu intelligitur caussa, non semper ab intellectu aptè discernitur.

Αληψία.

§ Inuersio aut permutatio ἀλληγορία ἔστω oratio, qua aliud dicitur, aliud intelligendum est. Itaq; cum plures translationes ἔστω continuas contineat, non malè perpetua dicitur metaphora, ut flamma est fumo propinqua, hoc est, tempestiuus cauendum est, cum periculum inest. Virg. 2. Georg.

Sed nos immensum spacijs confecimus equor

Et iam tempus equū spumantia soluere colla

Quod est, totius materiae tractationem susceptam absolui, iam reliquum est ut carmen finiatur. Oratius 1. Ode 16. ἀλληγορικῶς per nauim rempublicam per fluctus tempestates bellorum ciuiliū, per portum pacem ἔστω concordiam accipit.

O nauis referent in mare noui

Fluctus? ô quid agis? fortiter occupa

Portum. ἔστω.

Eadem autem frequentissima cum in literis prophanis, maxime in poetarum fabulis, tum in sacris. Videmus enim de industria prophetas hac dictionis figura sese oblectasse. Vitanda tamen est

est obscuritas. Quare oratoribus familiarius est ut sæpe similitudinem explicent, et eiusmodi explicatio ἔικωρ nominatur. Ex hoc autem genere est primum ἀνίγμα obscura allegoria uerborum, inuolucris lecta sententia, & apud prophetas usitatissima, ut mater me genuit, eadē mox gignitur ex me. Nam ex aqua glacies con- crescit, & rursus in aquam resoluitur. Quid q̄ in tota apocalypsi Ioannis Theologi pleraq; omnia sunt ἐνκνιγμώα. Deinde complectitur πρῶοιμίαρ prouerbium, celebrius est dictum, ut surdo narrare fabulam, Lupum auribus tenere. Postea agnoscit & fabulam λόγορ, quæ conti- net modò πρῶοιμίθιορ. cuius genera sunt apud poetas μῦθῶ, apud Aesopum ἀπόλογορ. modò ὠμῦθιορ ἢ μυθολογίαρ, id est, ratio- nem fictæ fabulæ, quæ uel ad historiam, uel ad mores, uel ad physiologiam refertur. Postre- mō sub ea est illusio εἰρωνεία cuius formæ sunt octo. Prima est χλευασμὸς subsannatio serio & seuerè proposita uafre excutit sed non sine amaritudine. Virg.

ἀνίγμα.

παροιμία

Fabula.

στομῶθιον.

μῦθῶ.

ἐπιμῶθιον.

ὠμῦθιον

στομία

χλευασμὸς

Μεῖς; timoris

Argue tu Drauce. Dicitur & ἔπεκερτόμη- σις. Altera est χαριεντισμὸς est mitigatio i- uati illudendo, aut quando duriora gratiosis uer-

χαιρικήσις.

DE VARIATIONE

bis molliuntur. Terentius bona uerba quaeso, sicut Græci dicunt εὐφρα. Alijs autem εὐφραμισμός, cuius formæ est. *Dij meliora.* Neq; ab hac admodum dissidet παραδιασολη, quoties ciuili interpretatione aut nostris, aut aliorum uicijs blandimur, præsertim in cognatione positus, ueluti cùm pro astuto sapientem, pro confidente fortem, pro illiberali diligentem, pro prodigo liberalem, pro stolido probum, pro fastuoso magnanimum, pro adulatore amicum appellamus. Tertia est ἀσυσμός urbana illusio, & quædam ingenua festiuitas, ut apud Virg.

Atq; idem uulpes iungat & mulgeat hircos.

Quarta est διασυρμός, quando eleuamus rei alicuius aut personæ auctoritatem, Latinis esset profectio. Cicc. in Verrinis. Quid ad hæc Neuius? ridet. Quinta est ἄσθενισμός uornichtung, quando sic rem nauci facimus, ut nulla sit. Cato apud Athenienses. Antiochus bellum gerit epistolis, calamo, & atramento militat. Sic de Caligula dictum est, Conchas in Britanico littore legit. Sexta est σαρκασμός irrisio acerba, qua ferè uictor uictori illudit. Virg.

En agros, & quam bello Troiane petisti.

Hesperiam metire iacens, &c.

Tales autem sarcasmi Homero sunt frequentissimi

παραδιασολη

ἀσυσμ

διασυρμ

ἀσθενισμ

σαρκασμ

simi, & in Psalmis, & sacris literis passim occurrunt. Septima est μυκτηρισμός, irrisio suspensio naso facta, qui gestu est manifestus, uerbis non item. Octaua est αντίφρασις, cum uox aut sententia per contrarium intelligitur, ut bellum, quasi minime bellum, ut per candida puella, quæ tamen Actiopissa atrior est, ut acutum ingenium, cum sit stolidum & hebes.

Μυκτηρισμῶς

Αντιφρασίς.

9 EXCESSVS ὑπεβολή est ueritatis superlatio, & fit rei supra fidem amplificatio, ut ocyor Euro. Ouid.

Ἑπερβολή

Illam uel intactam segetis per summa uolaret.

Gramina, nec teneras cursu læsisset aristas.

Carent sanè fide ὑπεβολικῶς dicta, sed non ut mendacio fallerent. Necessitas tamen urget fateri multum esse quod uero supersit. Verum cum adolescentulis aptius sit idem incredibiliter tollere, quàm seni, rectè Aristoteles εἰσὶν inquit, ὑπεβολαὶ μαρκακιδῶδες σφοδρότερον ἢ δὴ δῶσι. Vsus autem eius præcipuus est in amplificatione & in iracundia, eaq; Attici scriptores sæpe usi sunt.

Ἑπερβολῆς.

10 DIMINVTIO est μείωσις, aut Aristoteli ὑποκορισμός est, eidem ὅστις ὁ ἐλαττωποιεῖ, ἢ τὸ κακόν, ἢ τὸ ἀγαθόν. Cicerone ea recenset, inter quæ extenuantur & di-

μείωσις

C A minima

DE VARIATIONE

minuuntur excessibus prorsus contraria, ut uix ossibus heret. Breuior pigmeo. Minus habet quàm nihil. In his sanè perspicitur extenuatio incredibilis. Sunt & alia diminutionis formæ quæ in copia rerum alibi commodius explicantur.

II ἄυξησης est uerbi amplificatio cum atrocius loco proprii subijcitur, ut latro est, cum uix sit improbus, ut mutus est, cum nihil respondeat. Huius formæ sunt scelus, monstrum, carnifex, sacrilegus, trifurcifer præsertim apud Comicos,

ἄοφνω

Reliqua ne sunt ex primo genere copiarum uerborum?

VIX sunt, nisi quis ea subijceret quæ mirabilius quàm natura sermonis patitur, exornant. Hactenus enim fuerunt translata, immutata, incredibiliter sublata, obscurata, iuxta cum abusione. Numerantur autem in mirabili exornatione εἰκόνες. Est autem imago translatione apertior, & ad eam emolendam adhiberi solet. Sunt & hic παρὰ μματα quæ in lepore ac facetijs accommodantur & ambigua sunt, & hæc cum belle atque literatè dicuntur, laudantur & mirabiliter exornant.

Secundum

SECUNDVM CAPVT
DE COPIA VERBORVM EX
SYNTAXI COMMVNE.

I

Prebe constructionis iustæ spe-
cimen propter uariationem.

SYNTAXIS.

POSTHÆC dici nequit, quanta ex con-
structione uarietas existat. Siquidem mo-
dò in iusta constructione subinde alia atque alia
est, quod genus sunt in primo canone multa pe-
cunia, multum pecuniæ, Dulcis humor, apud Vir-
gilium: Dulce satis humor, Atticorum more τὸ
γλυκῦ, Mors est extrema Cicero. Omnium re-
rum mors est extremum, pro τὸ ἔχρατον. Sic et
Ouid.

COMMUTATIO
iustæ constru-
ctionis.

Turpe iacens mulier multo subacta lyæo.
Pro τὸ ἀχρὸρ uel ἀχρῶς. Talis constructio
est & apud Celsum, Sin nerui inquit, iuxta sunt,
ignis alienum est, uidelicet τὸ ἀλλόξιον, id est,
peregrinum, & à re præsentì abhorrens. Sic et
in secundo canone faciundum est, ut Diues, Vir.
Quàm diues pecoris niuei, quàm lactis abun-
dans. Orat.

C 5 Diues

DE VARIATIONE

Diues agris, diues positis in scœnore numis.
Terent. in Eunucho, Plenus rimarum sum. Vir.
Quæ regio in terris nostri non plena laboris.
Idem in 4 Georg.

Crura thymo plenæ. Item.

Trunca pedum primo. Ouid. 15 meta.

Et generat truncas pedibus.

Nota et comparatiuum qui partitionē notat.

Orat. O maior iuuenum, pro inter iuuenes.
Sic apud Plinium, quadrupedum talpis non est
uisus, pro inter quadrupedes. Idem piscium fœ-
minæ maiores, quàm mares, pro inter pisces, uel
ex genere piscium. Obserua & quasdam uoces
propter constructionis uarietate, ut est dignus,
ut dignus est longissima uita, dignus est q̄ quàm
diutissimè uiuat. Dignus est, ut quàm diutissimè
uiuat. Dignus est quàm diutissimè uiuere. Ita
uariat & indignus.

II.

Ostende superlatiui uari- ationem.

Sit exemplum de Virgilio ut sit doctissimus,
ex quo faciliè adolescentibus, quibus hunc ludi-
mus commentariolum, artificiosam superlatiui
tractationem condiscere licet. Sit talis proposi-
tio: Doctissimus Virgilius est omnium poëtarū.
Affir-

- Affirmatiuè** Virgilius est cæteris poëtis doctior.
- Negatiuè** Nullus poëta ẽ Virgilio doctior
- Ex syntaxi per resolutionem superlatiui.** Nullus poëta est doctior quàm Virgilius. (cetera alter.
- Periphrasticôs** Virgilius quo non doctior poëta
- Neutro genere** Nihil est Virgilio doctius.
- Aut mutato ordine.** Doctior poëta Virgilio nemo est.
- Per interrogationem.** Quisnam poëta Virgilio doctior?
- Neutro genere** Quid Virgilio poëta doctius?
- Per signum infinitum.** Non est ullus poëta Virgilio doctior.
- Ex Syntaxi superlatiui.** Virgilius est omnium poëtarum doctissimus.
- Ex genitiui resolutione.** Virgilius est inter omnes doctissimus. (doctiss.
- Periphrasi.** Virgilius est maximè omnium poëtarum doctus.
- Heterosi speciei et synonymia.** Maxima est Virgilij eruditio.
- Per uerba exuperandi.** Virgilius omnes poëtas eruditione exuperat.

DE VARIATIONE

- Virgilius facilè omnes uincit
aut longe præstat omnibus
Virgilium eruditione superat
nemo.*
- Heterosi generis.** *Virgilius eruditione non faciliè superatur à quoquam.*
- Interrogatiōe.** *Quem non poëtam Virgilius eruditione uincit?*
- Ex contrario.** *Virgilius eruditiōe nulli cedit.*
- Heterosi figuræ et interrogatiōe.** *De eruditione quis non Virgilio concedat?*
- Comparatiōe.** *Virgilius eruditione omnibus superior.*
- Contrario.** *Virgilio nemo non eruditione inferior.
Virgilius est nulli eruditione secundus.*
- Synonymia.** *Virgilius inter poëtas primas tenet, arcem tenet, non postremas tenet, palmam fert principium obtinet, laudē præripit.*
- Exclamatiōe.** *O singularem Virgilij eruditionem.* (ruditiōe)
- Admiratiōe.** *Dij boni quanta est Virgilij e-*
Ad

Admiracione et Differeam si quid est Virgilio
particulis con- eruditius.
parandi.

Nullus poëta est tam eruditus
 quàm Virgilius.

Quisnam perinde eruditus est
 atq; Virgilius.

Haud quisquam est omnium po
 ëtarum æque eruditus atq;
 Virgilius.

Virgilius adeò eruditus, ut ne-
 mo sit cum eo conferendus.

Nullus poëta ita est eruditus,
 ut Virgilius.

Heterosi spe- Ea Virgilij est eruditio, ut ei ne
ciei. mo sit æquandus.

Virgilius tanta eruditione est
 præditus, ut nullus ei æqua-
 retur.

Eruditior est Virgilius, quàm
 cui uersifex conferreretur.

Virgilio parem eruditione non
 inueneris.

Comparatione Virgilius, quantum alius nemo
 eruditus. (spiam alius.

Virgilius est eruditus, ut si quis
 Vir-

DE VARIATIONE

- Virgilius adeò eruditus, ut qui maximè.*
- Hyperbola.** *Virgilius non eruditus, sed ipsa penè eruditio.*
- Quantus quantus est, nihil nisi eruditio. Terent. Tu quantus quantus es, nihil nisi sapientia es.*
- Auxesi.** *Virgilius incredibili eruditioe*
*Virgilius exemplum eruditio-
nis.*

III.

Est ne constructionis iustæ in pronomibus forma?

MAXIME, ueluti in prouocabulis, quibus modò antecedentia, modò consequentia in numero, genere conueniunt, ut Plinius in coitu lune, quòd interlunium uocant. Cicero: His animis datus est, ex illis sempiternis ignibus, quæ sydera & stellas uocatis. Id Terentij uerò singulare est non sine eclipsi. Qui habet salè quòd in te est. Ita in quæsituiis est illud Virgilij. Cuiù pecus? an Melibœi? Non, uerùm Aegonis. Idem in reciprocis fieri consuevit. Horum enim loco subinde potissimum, si alterum intercesserit uerbum, ipse, ille, is ponitur, nunc uitandæ amphibolo-

bologia, nunc uarietatis & ornatus gratia, ut Quint. Non petit ut illum miserum putetis, nisi innocens fuerit. Item. Neq; ignorauit, quæ eum manerent pericula. Hic & illum & eum pro se positum esse quisq; facile animaduertet.

IIII.

Da et in uerbis mutatam constructionem.

HAE C sanè in diuersis formis supra modum uariant, interdum uel solo situ, ueluti gestuum uerba serè sequuntur, ut incedit rectus, rarius dicitur rectus incedit. Vel in possidendi uerbis, ut prudentis est multa dissimulare. Terentius: Non est huius neq; loci neq; temporis. Hic est & possessio et officij nota, uidelicet ad prudentem attinet, aut eius munus est, aut pertinet neq; ad hunc locū neq; ad tempus. Magna quoq; uarietas in uerbis nunc uendendi, ut Liuius: Mancipia, inquit, minora uiginti decem millibus libris æris, aut pluris uenit. Teren. Quàm minimo precio suam uoluptatem expleat. Nunc accusandi, ut postulatus est repetundarum, siue de repetundis. Plaut. in Pœnulo. Qui alterum incusat probri, ipsum se intueri oportet. Terent. in Phor. Si herum insimulabis auaritiæ, malè audis. Hic subinde uariato, ut de probro, de auaritia

DE VARIATIONE

uaritia. Nunc obliuiscendi & recordandi, ut Quintili. Neq; omnino huius rei meminit poeta ipse. Idem, de quibus nulli meminerunt. Virg. 9. eclo.

———Numeros memini, si uerba tenerem.

& hic ἀνιψῆσσις non est posthabenda, ut apud Ciceronem est: Suauissimam habui recollectionem clarissimi iurisiurandi, quod ego non eram oblitus. Item Venit mihi in mentem istius flagicij, pro recordor. Nunc uerbis implendi idem expeditur negotium. Cicc. Is uomens frustis esculentis totum tribunal impleuit. Plaut. Erroris ambo ego illos & dementiae implebo. Virgilius quoq; Græcorum more dixit:

Implentur ueteris Bacchi pinguisq; ferinx.

Quid multis? nullus est canon in syntaxi, in quo non multe eiusdem mutationes, & uariationes uiderentur, atq; adolescentuli eas potius ex gramma peterent, quàm ex hoc commentariolo quo duntaxat studij uiam monstramus, eiusq; auditores commonefacimus.

V.

Ostende & immutationem constructionis syncategorematicæ.

HAEC quoq; subinde alia atq; alia est, ueluti quàm, cum est electiua particula, iungitur

&

CONMUTATIO
constructionis
syncategorematicæ.

& subiunctiuo, & indicatiuo, ut Cicero. *Quem iam etiam grauius accusas, quam patitur tua consuetudo.* Idem, *Tabellarij uenerunt post diem quadragesimum & sextum, quam à nobis discesserunt.* *Esset quoq; hinc si quis magnopere contenderet, figura.* Deinde & in præpositionibus est quædam mutatio, uelut cum eadem $\omega\lambda\epsilon\omicron=\nu\acute{\omicron}\zeta\epsilon\alpha$. Terentius: *Accedo ad pedissequas.* Cic. *Qui in fortunas huius inuaserat.* Sæpe etiam in comparatione naturam nominum sequuntur, ut Cicero. *Habet exercitum quam proximè urbem.* Est & poëtis usitata præpositionum $\acute{\alpha}\nu\alpha\sigma\sigma\omicron=\phi\grave{\eta}$. Virg. *Italiam contrà.* Idem. *His accensa super.* Idem. *Maria omnia circum.* Eadem uarietas & in interiectionibus, apud Virgilium: *Hei mihi qualis erat.* Idem. *Heu pietas, heu prisca fides.* Idem. *heu stirpem inuisam.* Sic & proh ut Terentius: *Prò deum atq; hominum fidem.* Idem. *Prò Iuppiter, tu homo adiges me ad insaniam.* Cic. *Proh dij immortales.* Videtur & mutatio in exclamationibus. Cic. *O magistrum probum, & me discipulū docilem.* Idem. *O nox illa, quæ tenebras attulisti.*

VI.

Explana & constructionem figuratam.

D Nemo

DE VARIATIONE

COMMUTATIO
 Constructio
 figurata

NEMO non nouit eam certis figuris con-
 fici, & harum tria sunt præcipua capita, circa
 quæ potissimum uersatur, ut numerus, ordo et
 immutatio. Numeri quidem uel in defectu sex
 figuræ recensentur, ut eclipsis, apostrophe, zeu-
 gma, syllepsis, prolepsis, anapodoton. uel in
 excessu, tres sunt, ut pleonasmus, pareticon, e-
 panalepsis. Ordinis uero sunt quoq; sex figu-
 ræ, ut anastrophe, hystorologia, tmesis, syn-
 chysis, parenthesis, & hyperbaton, quod ciui-
 lius acceptum priores figuras commode sub se
 complecteretur.

Ex numero
 Defectus
 Eclipsis.

I

Quid est ἐκλεισις?

EST dictionis defectus in iusta constructi-
 one. Primum in nomine. Cic. Nos in castra pro-
 perabamus, quæ aberant bidui, subauditur iti-
 nere. Idem. Cum in animo haberem nauigandi,
 id est uoluntas uel propositum. Terentius. Non
 posteriores ferã, uidelicet partes. Deinde eadẽ
 est in pronomine. Terentius: Facile est ut pro
 eunucho probes, deficit te. Idem. Præit huius
 rabies quæ dabit, scilicet præ illa, quæ dabit. Idẽ
 Non tu ibi gnatum? subaudiendum est, tuum re
 darguebas. Virgilius:

Urbs antiqua fuit Tyrij tenuere coloni.

Pro-

Provocabulum hinc omiffum est, fcilicet quam. Præterea eadem in uerbis agnofcitur. Virg.

Sed uos qui tandem? quibus aut ueniftis ab oris? Hinc fuppletur uerbum eftis. Teren. Egomet continuo mecum, uidelicet, dixi. Cic. Habēdas eſſe quàm laxiſſimas amicitie habenas. Caput enim eſſe ad bene uiuendum. Complectitur conſtructio additione uerbi dicunt. Virg.

Me ne incepto deſiſtere uictam?

Utpote decet, aut oportet? Terentius. Non uides? uideam? obſecro quem? Hinc eſt ἐπερωτικῆς, in qua ferè rogas, aut ſimile quiddam ſub intelligitur, uelut hic pro rogas num uideam? et Terentio ea phraſis eſt frequentiſſima. Adhæc & in ꝑticipijs ſubinde fiunt ἐκλείψεις. Cicero: Tu ſoluendo non eras, ſcilicet ſufficiens. Cicero: Occupationum mearum uel hoc ſignum erit, quod epiſtola librarij manu, ſubauditur ſcripta. Terentius: ſigna uideo omnia ad ſalutem, utpote ſpectantia ad ſalutem. Quid quod & in præpoſitionibus eadem uideatur. Cicero: Quæ poſtridie ludos Apollinæres futura eſt, proſcriberetur, ſcilicet poſt ludos. Virg. Stridens Aquilone procella, ſcilicet ab. Quinetiam in aduerbijs iſta perſpicitur. Cic. Quid cauſſæ autē fuerit, poſtridie intellexi, quàm uobis diſceſſi.

DE VARIATIONE

pro postridie postquam à uobis disceſſi. Orat.
 Ad unguem factus homo, uidelicet uſq; . Poſtre-
 mò neq; in coniunctionibus iſthæc obſcura eſt.
 Terent. Viderem, audirem eſſem unà, cum qua
 cupiebam. Hic deeſt &, aut ſit potius ἀσώ-
 δετορ. Terentius: Traditus ſum mulieri, illa il-
 lico ubi me accepit, pro illa uerò. Cic. Tantum
 cibi & potionis adhibendum, ut reficiantur ui-
 res, non opprimantur, pro non uerò. Iuuenalis.

Græculus eſuriens in cœlum iuſſeris ibit,
 pro ſi iuſſeris. Teren: Hac non ſucceſſit, alia
 aggrediamur uia, pro ergo alia, uel quare alia.

II.

Quantum uariat orationem

ἀποσιώπησις?

Apoſiōpſiſ.

HAEC ſit, quoties aliqua orationis pars in
 iuſta conſtructione deeſt. Quare Latinis eſt &
 reticentia, & præciſio. Celfus obticentiam uo-
 cat, multis quoq; eſt interruptio. Naſcitur au-
 tem uel uehementiori affectu, ueluti ira, ut Vir.
 Quos ego, ſed motos præſtat cõponere fluctus.
 Scilicet, uos temerarios et audaces puniam. Vel
 ex pudore. Vir.

Nouimus & qui te tranſuerſa tuentibus hircis.
 Vel ex timore, aut religione. Cicero. De noſtro
 omnium non audeo totum dicere. Vel tranſitu

ad

ad aliud. Teren. Ecce autem de integro, nisi quicquid esset uolo scire, scilicet nisi quia non temere credo, & uolo scire quicquid est. Vel denique ex alterius, ceu lupi in fabula, interuentu. Teren. Demiphonem si domi est, uisam, ut quid Demipho. Nos ad te ibamus Phormio.

III.

Quidnam in mutatione constructionis zeugma efficit?

Id fit, quando in similibus clausulis commune aliquid in una positum, in alijs non mutatum desideratur. Commune autem collocatur uel in principio, & est πρόζευγμα, ut uicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia. Vel in medio μεσόζευγμα, ut Virg.

zeugma.

Troiugena interpres diuûm, q̄ numina phæbi
 Qui tripodas, Clarij lauros, qui sydera sentis,
 Et uolucrum pennas, &c.

Vel in fine ponitur, ὑπόζευγμα. ut Ouid.

Non Venus, & uinum sublimia pectora, fregit.
 Sunt & aliæ longè plures ex hac figura uarietates, de quibus inter alios Lingæcer consulendus est.

IIII.

Quantum confert ad constructionis mutationem syllepsis?

D 3 Hæc

DE VARIATIONE

Syllapsis.

HAEC fit cum commune aliquid in dissimilibus clausulis ponitur, sed idem in una positum, in alia mutatum desideratur, siue per partes, siue per harum accidentia, ut uel generum. Ter. *Vtinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.* Idem. *Domus, uxor, liberi inuenti inuito patre.* Ouid. *Mulciberis capti, Marsq; Venusq; dolis.* Vel numeri aut singularis. Virg.

-----Hic illius arma

Hic currus fuit. Aut pluralis. Idem:

-----Sunt nobis mitia poma.

Castaneæ molles, & pressi copia lactis.

Vel personarum. Cic. *Et pene illa timore, ego risu corruui.* Terent. *Hæc si neq; ego, neq; tu fecimus, non sinit ægestas facere nos.* Virg.

-----spolia ampla refertis

Tuq; puerq; tuus. Vel casuum. Liuius: *Remo cum fratre Quirinius iura dabant.* Vel modorum, ut *incedis ueluti rex, aut quasi rex, cum inter clausulas imaginis aduerbium intercedit.* Interdum & ut apostaticon interponitur. Ora.

At est bonus, ut melior non alius usquam, Vel temporum, ut *longe nunc doctior est, quam olim, scilicet fuit aut erat.*

Est quoq; per partes syllepsis. Ouid.

Non peto, quas quondã petij studiosus Athenas
Oppida

Oppida non Asiæ, non nisi uisa prius.
 Non ut Alexandri claram delatus in urbem
 Delicias uideam Nile iocose tuas.

Hic in prioribus uerbum peto pro adeo accipitur, in posteriore pro postulo accipitur. Et hic commune detractum uidetur nõ significatione, sed uoce, & interdum diuersum & uoce, & significato subauditur. Virg.

Sacra manu, uictosq; deos, paruumq; nepotē,
 Ipse trahit, scilicet deos, & sacra gestabat,
 nepotem trahebat, atq; in eiusmodi formis hæc
 figura cernitur. Terent. Vbi illic est scelus, qui
 me perdidit. Idem. Ut illum dij deæq; omnes se
 nium perdant, qui me hodie remoratus est. Vir.
 Pars in frustra secant. Oui. pars uolucres factæ.
 Hæc sanè constructio non ad uocem, sed ad intel
 lectum refertur. Cur autem alij synthesin nuncu
 pant, ipsi uiderint.

V.

Quidnam proleptis constru
 ctione uariat?

IN hac communis dictio in plurali numero, *Prolepsis.*
 deinde in partes deducitur. Latinis est præsum
 ptio, seu distributio partium. Virg.

-----Conuenimus ambo,

Tu calamos inflare leues, egodicere uersus.

D A Idem

DE VARIATIONE

Idem. Compulerantq; greges, Corydon et Thyrsis in unum. Et est prolepsis, quam hodie implicatum & inclusam uocant, cum unicum membrum generali dictioni subijcitur. Salust. Cœpere se quisq; magis attollere. Teren. Aperite aliquis actutum ostium.

VI.

Anapodoton

Quidnam sibi uult ἀναπόδοτον?

Est non redditum, cum non redditur, quod superioribus respondeat. Terent. Omnia prius experiri, quàm armis sapientem decet, pro arma. Donatus maluit ἀνακόλυθον appellare. cum uox disidet in apodosi posita ab ea, quæ est in protasi. Alioqui sunt & ἀνωταπόδοτα, quoties uel integra sententia, & interdum una uox prioribus non redditur, cuiusmodi non pauca sunt in epistola ad Romanos, quæ & in caussa sunt, cur in multis locis obscurior sit.

VII.

Excessus.

Quot sunt figuræ syntacticæ in excessu?

Tres plerunq; numerantur, quarum prima est πλεονασμὸς, cum orationis series superfluis uocibus redundat, ut in nominibus. Teren. Comperiebam nihil ad Pamphilum quicquam perti-

pertinere. Hic quicquam redundat. Item. Hisce oculis egomet uidi. Hic oculi superflui sunt, nisi quis ἐπιτάσεως ἢ ἐμφάσεως gratia additos esse contenderet. In pronomibus. Tere. Cum super coenam essemus, ecce tibi ostium concrepuit. Tibi redundat. Idem. Sed quomodo hic Antiphonem monuimus id nosmet ipsos facere oportet Phædria. Hoc in loco met superfluum est, sicut ferè fit, quoties ipse ueluti particula ἐπιταγματικὴ adijcitur.

II.

Quid est parelcon?

Parum à pleonasmò differt. Est enim ferè hic duntaxat syllabicum adiectum in fine expendi ἢ ornandi gratia. Tere. Sofia adesdum paucis te uolo. Idem. Num nam perimus? Vbi nam πρέλκει, id est redundat.

III.

Facit ne ad copiam uerborum

ἐπαναληψίς quæ Latinis esset resumptio?

FACIT, ἢ non parum, quoties post aliquot dicta interposita uel claritatis, uel aliam causam resumimus, in initio posita. Fit autem uerbis aut iisdem, aut diuersis, tamen potestate paribus. iisdem quidem, ut Virg.

D 5 Talis

Parelcon

Epanalepsis.

DE VARIATIONE

Talis amor Daphnin, qualis cum fessa iuencum
 Per nemora atq; altos querendo bucula lucos
 Talis amor teneat, &c. Diuersis uerò, Cic. Con-
 firmato illo, de quo si immortales animi sunt, du-
 bitare non possumus, cum tantus interitus sit in
 morte, ut ne minima quidem suspicio sensus re-
 linquatur. Hoc igitur probe stabilito & fixo
 illud excutiendum est, ut sciatur quid sit calere.

VIII.

*Figura or-
 dinis.*

Quot sunt figuræ ordinis?

Hyperbaton. S E X, quarum prima est ὑπερβατον *trans-
 gressio cum ordo legitimus dictionum & clau-
 sularum turbatur.* Terentius. Paululum da mihi
 operæ. Cicero. Neq; repeto quicquam abs te
 precij. Virgilius.

Me puer Ascanius capitis initia cari

Anastrophe.

Quem regno Hesperia. Altera est ἀναστροφὴ
 ἢ ordo uidelicet dictionum præposterus. Lati-
 nis est inuersio. Virg. Italiam contra. Oratius:

*Hysteron
 proteron.*

Quem penes arbitrium est. Tertia est ὑστέρων
 πρότερον, quoties præpositio non casui suo seruit, sed
 uerbo, quasi cum ea composita sit adiungitur.
 Virgilius:

----Tyriam qui adueneris urbem, pro-
 ueneris ad Tyriam urbem. Idem.

Quas uento accesserat oras.

Quarta

Quarta est τμήσις, quæ est unius uocis compositæ dissectio, una dictione pluribusq; interiectis, dicitur et διατομή intercisio, uel sectio. Terent. Thais maximo orabat opere. Plautus: Sed ego ne stultus qui rem curo publicam. Quinta est σύχυσις ordo dictionum undiq; perturbator. Itaq; & Latinis est confusio. Virg.

Tmesis

Synchysis

Tres Notus abreptas in saxa latentia torquet,
Saxa uocant Itali, medijs quæ in fluctibus aras.

Sexta est πᾶνθεσις, cum continuæ orationi medius sensus aliquis declarandi gratia interponitur. Ideo Latinis est interclusio, & interpositio. Virg.

Pantthesis

Iuppiter hospitibus (Nā te dare iura loquuntur)
Hunc letum Tyrijs dicem, Troiaq; profectum.

IX.

Sunt ne aliæ ordinis figuræ?

SUNT, sed admodum prioribus cognatæ, quod genus est: ὑστερον πρότερον, & fit cum secundo loco sit positum id, quod rectius præcederet, & sicut in hystero-logia est uerborum, ita hic sensuum est transpositio. Virg.

Hysteron proteron.

Postquā altos fluctus tetigit, et ad æquora uenit.
Huius loci est & ὑπαλλαγή, qualis hæc Virgiliana, Dare classibus austros.

Enallage

Quid

DE VARIATIONE

X.

Quid facit enallage?

MULTVM ad copiam uerborum facit. Hæc enim obseruatur & in singulis partibus orationis, earumq; accidentibus, sicut pleriq; omnes grammatici adnotarunt, & nos supra aliquot exempla posuimus.

A. Μοῦνος

Huc refertur & ἀλλοίωσις, cum numerus, tempus, genus, persona, et deniq; modus, quodq; tamen cum suo commutatur. Terent. in Eunuch. Adeon homines immutarier ex amore, ut non cognoscas eundem esse, pro eosdem. Idem. Eunuchum dixti uelle te, quia solæ his utuntur reginæ. Eadem fit cum nomini collectio singulari uerbum respondet plurale. Virg.

Pars in frustra secant ueribusq; tremantia figunt
Idem in 7. Aeneid.

Ἐν δὲ ὑαδῶ

Pars leneis clypeos, & spicula lucida tergunt.
Neq; alterius loci ἐν δὲ ὑαδῶ cum mobile in fixum uertitur. Virg.

Chalybem frenosq; mordit. p chalybeis frenis.
Idem 2 Geor.

Paterisq; libamus & auro. id est aurcis pateris. Idem, Arma uirumq; cano, pro armatum uirum. Explicatur enim in his unum pro duo. unde ἐν δὲ ὑαδῶ, aut ἐν δὲ ἰαδῶ. Virg.

In partem & prædam, id est, in partem prædæ.

Neq; aliorsum ἀντίπρωσις refertur, cum casus casu permutatur. Virg. Proijce tela manu sanguis meus pro mi sanguis. Idem I. Aeneid.

Ἀντίπρωσις

-----Et fontem superare Timauī.

pro Timauū. Cicero Att. In oppido Antiochæ.

Virg. ----Et celsam Butroti ascendimus urbem pro Butrotum.

XI.

Conducit ne & Hellenismus?

Ἑλληνισμὸς

MAXIME propter constructionis uarietatem, qua subinde & poëta se oblectant. Vir. Cui nec certauerat ulla. Homerus Iliad. 9. ὣς ὡς ἔριμάχη. Orat. Desine curarum, sicut Græci λήγε τῷ ὄνωρ. Idem Agrestum regnauit populorum. Ea enim Græcorum in βασιλείῃ εἰς est constructio. Terentius: Ut uobis decet. ὡς πρέπει ὑμῖν. Huius Classis sunt constructiones nunc ἐκλειπικῆ. Decet enim sæpe ὄυνεκα seu χάρις, nunc τελικῆ. Virgilius:

-----Tu Tytire lentus in umbra

Formosam resonare doces Amaryllida syluas, Græci enim solent ὡς εἰ infinitiuo ad hunc modū iungere, Latini sic efferunt, ut syluæ nihil aliud resonent, quàm formosam Amaryllida. Sic Echo non nisi ἐξ ὠκῆ reddidit. Vulgo autem synecdochen

DE MUTATIONE

dochen uolunt esse in hoc Virgiliano uersu.
 Os humerosq; deo similis, cum potius sit ἔλλαξ=
 νισμὸς aut eclipsis Græca, cum ἕλξ desit. Ve=
 rum cum isthæc & ab alijs obseruata sint, & à
 mediocriter Græcæ linguæ peritis facile cogno=
 scuntur & dijudicantur, repetere eadem ope=
 ræ precium esse haud iudico. Taceo quòd octa=
 uo decimo libro Priscianus uix aliud doceat.

DE FIGURARVM MUTATIONE.

PRIMA fronte istiusmodi potius senten=
 cijs, quàm uerbis accommodantur, tamen
 cum non tanta rerum copia accedit, atq; hîc uer=
 borum commutatio perspicitur, non adco inep=
 te in hunc locum referrentur. Variatur enim
 per easdem oratio, cum alio atq; alio affectu, ac
 ueluti habitu profertur. Quapropter omnes
 quæ magis affectum concitant, figuræ huius or=
 dinis esse iudicabuntur. Sunt autem interroga=
 tio, Admiratio, Dubitatio, Adiuratio, Abomi=
 natio, Exclamatio, Obtestatio, ὠρθοωσία, A=
 postrophe, & Permissio.

I.

Quantum mutat orationem
 ipsa interrogatio?

Non

NON parum, maxime si multum uigoris et aculeorum addendum est orationi. Siquidem interrogacioni nescio quantum acrimoniae inest. *Interrogatio.* Itaque oratiuncula bis tanto efficacior iudicatur interrogacione magis quam simpliciter prolata: Vanum est delicijs & Veneri indulgere. Id simpliciter, sed figuratè dictum est multo acrius. Quid est ne uanum uoluptatibus & libidinibus penitus & totos deditos esse? Auaritia est multorum malorum caussa. Virg.

----- Quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames?

Ouidiana Medea sic ait:

Seruare potui, perdere an possim rogas?
Ardentius est, quàm si dixisset: Si seruare potui potero & perdere. Quando uerò multa rogantur, non ἐξ ὄτρημα sed πῦσμα est.

II.

Variat ne orationem & admiratio?

QVOTIES paucorum uerborum accessione simplex oratiuncula admirando commutatur. Simplex est. Haud parū homo homini prestat. Ter. Dij immortales homo homini quid prestat? Huic cognatum est πῦμα δ' ὄξον inopmatū, Vt in I ca. ad Galat. Miror quid tam cito transferamini. Sic Pollio. Nunquam credidi fore iudices,

DE MUTATIONE

dices, ut reo Scauro, ne quid eius iudicio gratia ualeret: precaremur. Apta tamen istiusmodi inopinata in nouarum disputationum exordijs sunt sicut & alia affectuum uerba.

III.

Quid nam facit dubitatio?

Dubitatio.

EST ἀπορία aut διαπόρρησις, qua fit ut animi perplexi hæsitent, quid nam inter duo pluræue sit aut dicendum, aut faciendum, ut in hoc præfule admiror & impietatem & inscitiam. Figurate idem, & commodius dicitur. In hoc præfule quid potissimum admirarer hæsito, impietatem ne an inscitiam? Vehementius contemnit & Deos & homines. Haud scio magis ne homines contemnat, an deos?

IIII.

Ecquid confert adiuratio?

Adiuratio.

HÆC est imprecatio, sicut Græci ἀπειῶν uocant, quoties quis se certis de causis deuouet, cui inseruiunt tales particule, ne sim saluus, dispaream, ne uiuam, exempli gratia. Ex animo tibi hæc scribo, dispaream si aliter scribo, atq; sentio.

V.

Confert ne & abominatio?

Abominatio

Auoto & admiratione non admodum recedit

dit, cuiusmodi est: Nunquam isthæc cogitavi.
 Dij meliora, quàm ut isthæc unquam cogitarim,
 & huc ab adolescentulis formulæ, quibus ferè
 abominari Latini solent, colligendæ sunt.

V I.

Reddít ne aliam orationi for=
 mam exclamatio?

EST ἔκφωσις, quæ acriores affectus mo=
 uet suo loco adhibita, ut non est credendum fa=
 cile hominibus. Deum immortalem, quàm nihil
 usquam tutum in rebus humanis? Item impudens
 est. O impudentiam prædicandam. Bruti literæ
 amanter scriptæ sunt. O Bruti amanter scrip=
 tas literas.

Exclamatio.

V I I.

Quidnam prodest obtestatio?

obtestatio

IDIPSVM quod exhortatio, sed in illa
 familiarior et mitior est affectus, ut subueni mi=
 hi. Obtestor ut mihi succurras, Dido Virg. 4.
 Aeneid.

Per ego has lachrimas, dextramq; tuam te &c.
 Oro.

V I I I.

Est ne usui παθοποιία?

Non minus atq; ἡθοποιία, quæ sicut in mitio
 ribus affectib, ita illa in grauioribus est. Vtrinq;

παθοποιία

E autem

DE MUTATIONE

autem affectus à circumstantijs, ab habitu, ab ætate, à fortuna, à loco, à tempore, à caussa, à modo, à materia, & à personis petuntur. Vir.

----- Dauni miserere senectæ. Item.

Ducitur infelix ævo confectus Atletes.

Hic est πᾶσι & à senectæ, sicut alibi ab infantia. Virg 6.

*Continuo auditæ uoces, uagitus & ingens
Infantumq; animæ flentes in limine primo.*

A conditione, Virg. 4. Aeneid.

*Hoc solum quoniam nomen de coniuge restat
A fortuna, ut Cicero pro Milone. Frustra mei
suscepti labores. O spes fallaces, ô cogitationes
meas inanes. Huius autem formas quissam dili-
gentius Macrobio collegit?*

I X.

Est ne utilis huic negotio apo-
strophe?

Apostrophe.

*ACCOMMODATA est potissimum, cū
oratio feruet, et magni affectus cōciliandi sunt.
Ea fit, cū ab ijs, quibus loquimur, nos ad alias
personas auertimus. Itaq; & Latinis est auer-
sio. Virg. 2 Georg.*

*Scipiadas duros bello, & te maxime Cæsar.
Cicero pro Ligario à Cæsare ad Q. Tubero-
nem orationem flexit. Quid enim tuus ille Tu-
bero*

berò in acie Pharfalica gladius agebat? Id cõfert unice, quoties in aduersarios inuehimur, Eadem quoq; utimur, quoties ad inuocationem aliquam conuertimur. Cic. Vos enim ego Albani tumuli atq; luci, &c. Prodest & ad inuidiosam implorationem. Cicero pro Milone: O leges Portiæ, legesq; Sempronie, &c. Verùm de hac sicut & de alijs Quintilianus consulendus est.

X.

Est ne usus aliquis in præfenti tractatione permissionis?

Hæc est συγχώρησις, & interdum ἐπι-
 ζοπή, cum iudicibus æstimanda relinquimus,
 interdum & aduersarijs. Maxime utimur uel in
 exprobratione, ut Per illum respublica non pa-
 rum periclitatur. Cicero. Vobis iudices cogi-
 tandum relinquo, quid hinc respub. detrimenti
 acceperit, uel in assueuatione. Cato dignus est
 prætor. Cicero in Vatinium. Perfrica frontẽ,
 & dic te digniorem, qui prætor fieres, quàm Ca-
 tonem. Vel in dissimulatione, ut Christus phari-
 sæo dixit: Fac & uiues. Perinde ac si diceret,
 nunquam futurum est, ut legi explendæ par sis.
 uel in fiducia. Petrus concilio interminanti ne
 porrò de Iesu uerba faceret, respondit: An o-

Permissio

DE MUTATIONE

porteat magis obedire hominibus, quam Deo; nos ipsi iudicate. Sic & Esaiæ c. I. scribitur. Venite & arguite me dicit Dominus: hoc est, Dominus est irreprehensibilis. Sæpe & hinc cõminatio incidit. Huic enim cum illa magna est cognatio.

XI.

Sunt ne plures figuræ copiã
uerborum promouentes?

Sunt quidẽ, ueluti occupatio, subiectio, interpretatio, quam tamen à synonymia non semper discernimus, congeries, contentio, & id genus aliæ, sed cum orationẽ magis amplificent, quam ut simpliciter exornent, de industria iisdem super sedimus, cum istæ multò fusius in nostris rhetoricis explicatæ sint. Nunc tantum reliquum est, ut in experientijs Virgilianis præceptionũ istarum qualiumcunq; specimen in gratiam et usum studiosorum adolescentũ præbeamus, cui si iustã exercitationẽ, ut ille ait, σοφίας μικτέρα addiderint dici neq; quantũ fructus hinc facturi sunt. Iuueniles sanè ludi sunt, sed uel in ætate ingrauescente & iucundissimi & gratissimi. Neutiquam igitur id studij genus negligent, quo nihil magis seu scripturientibus, aut dicentibus esse necessarium potest.

Prima

PRIMA EXPERIENTIA VIRGILIANA.

Imago in unda.

I.

Redditur effigies liq̄da spectātis in unda:
Qualis in aduerso speculorum cernitur

II.

(orbe.

Formas pura refert oculis spectantibus unda:
Obiecto quales speculi fulgore uidentur.

III.

Fontis aquæ reddūt simulacra imitantia uerū:
Qualia læue refert speculi, cūm cernimus, æ

IIII.

(quor.

Exprimit oppositas immobilis unda figuras:
Læuati quales speculi nitor ipse remittit.

V.

Apparet mendax illimi fonte figura:
Qualem reiectat speculi nitidissimus orbis.

VI.

Unda quieta refert alto de gurgite formas:
Ac ueluti speculū nitido splendore coruscat.

VII.

Spectātis faciem mundissimus assimilat fons:
Sicut in opposito speculi solet æquore cerni.

E 3 Forma

EXPERIENTIAE

VIII.

Forma repercussus liquidarum fingit aquarū:
Qualeis purifico speculorum ex orbe reducit

IX.

Fontibus in liquidis simplex generatur imago:
Ut solet à speculo facies splendente referrī.

X.

Effigies liquido resplendet ab æquore fontis:
Qualis et à speculo simulatrix umbra resultat

XI.

Effingit species purissimus humor aquarum:
Plana uelut speculi uiuas imitantia formas.

XII.

Fonte repulsatur depicta tuentis imago:
Ceu læui in speculo solet apparere figura.

Propositio est experientia
generalis.

IMAGO IN VINDA.

HAEC autem multo explicatior in hac col-
latione est, ut rudiores adolescentuli totam rem
pœnitius introspiciant, & pensiculent.

Συμωυμία.

Ein bilde.

Effigies

Συμωυμία.

Wasser.

Aqua.

Forma

Forma	Vnda est σωκεδ'οχι=
Simulachrum	κῶς cūm propriè aqua
Figura	in se se coacta ceu in al-
Imago	teram partem tendens,
Assimulat	ein wasser wal/ aut von
Species.	dung.
Περίφρασις.	Aqua fontis, notatio ē.
Simulatrix umbra	Fons κ'Ι μετωνυμίας
Simulacrū imitans. Sic	Gurges, profundior flu-
utrunq; recte dicitur iu	minis locus, quo aqua
xta κατοπτρικής na-	circumuertitur & gy-
turam. Est enim tantum	ratur. ein wirwel im
similitudo rei intuentis	wasser. Est enim uora-
& quædam imitatio, e-	go propter aquarū con-
aq; umbratilis, non ue-	geriem σωκεδ'οχι=
ra species, non uera i-	κῶς.
mago.	Περίφρασις.
Ἐτέρωσις casuum.	Acquor fontis, & hic
Formas	est synecdoche, atq; æ-
Forma	quor est planicies. Græ-
Figuras	cis ἐπιφάνεια aquæ in
Figura	quam radij oculorum
Epitheto.	spectantiū coincidunt.
Oppositas figuras	Ἐτέρωσις casuum.
Mendax figura.	Vnda in alba.
Simplex imago	Pura unda

EXPERIENTIAE

Depicta imago	Fontis aquæ
Viuas formas	Fons
Σωωνυμία.	Liquidarum aquarum
Der do sicht.	Fontibus in liquidis
Videntis	Aequore fontis
Spectantis	Humor aquarum.
Oculis spectantibus, &	Epitheto.
hic est πλεονασμός.	Liquida unda
Cum cernimus.	Pura unda
REFVLGET imago.	Vnda immobilis
widerscheinet.	Vnda quieta
Περιφρασικῶς.	Illimis fons
Redditur effigies	Liquidarum aquarum
Refert formas	Liquidis fontibus.
Exprimit figuras	SPECVLVM
Apparet figura	ein spiegel
Assimulat faciem	Ex notatione boni &
Forma fingit	apti speculi.
Generatur imago	Speculorum orbis
Refert faciem	Speculi fulgor
Effigies respondet	Læue æquor speculi
Effingit species	Orbis speculi
Imago repulsatur	Speculum coruscans
Cernitur effigies	Aequor speculi
Formæ fulgore uidentur	Purissimus orbis speculorum.

Refert

Refert simulachra	A speculo resplendet
Nitor remittit	Plana speculi, Hellenis-
Reiectat figuram	mus est τὰ ἐπίπεδα
Splendore coruscat,	τὸ κατόπτρον. Est autē
Et hic est μεταφορᾶ.	ἐπίπεδον quod longi-
Facies cernitur	tudine et latitudine cō-
Forma reducitur	stat, ut ἐπιφάνεια re-
Facies refertur	ferat.
Umbra resultat	Lævi in speculo
Imitatur formas,	Hic sunt et synonyma
	in epithetis.
	Aduersus
	Oppositus
	Obiectus, &c.

Cæterum id quod de speculo dicitur, idem et puræ aquæ est commune. Solet enim eadem κατοπτρίζεσθαι, id est, ueluti speculo imagines referre, et exprimere. Quare Seneca, Natura, inquit facultatem uel inopi est impartita seipsū uidendi, fons cuiquam perlucidus, aut bæue saxum imaginem reddit. Siquidem huius sententia specula sunt inuenta, ut homo seipsum noscat. Itaque speculum Socrati est morum disciplina. Suasit enim ut discipuli crebro semet in speculo contemplantur, aut ut pulchritudo et corporis dignitas moribus honestis ornare-

E X P E R I E N T I Æ

tur, aut ut deformis uirtutis splendore inopiã formæ collustraret, damnãq; corporis ingenio compensaret. Verum quò totum negotium melius intelligatur pauca ex Optica in publicum pferam, huic loco tantum necessaria.

Constat sanè idolum uel ex speculo, uel ex aqua reddi. Sed ut id ipsum commodè fiat τὸ ἀνάλωγον requiritur. Nã non omnia in omnia agunt, sed certa in certa, ueluti in imaginis refulsione est facultas agentis, aptitudo materiæ seu subiecti, in quod fit actio, & conueniens applicatio. Eaq; uniuersa, quatenus actio speratur, & finis destinatur ἀνάλωγον diligenter spectanda sunt. Si enim unũ aliquod defecerit, actio frustratur. Facultas agentis est oculorum intuitus in aquam aut speculum. Est enim κατόπτης inspector, ab inspiciendo est κάτοπτρον, sicut Latinis est speculum ueluti in quod inspicimus, & faciem, id est, imaginem nostram contemplantur, ab antiquo uerbo specire, quod est uidere, auguribus olim usitato, deductum est. Hinc fit, ut oculus dicatur naturæ speculum, sicut speculum artis oculus, qui Galeno nunc est instrumentum lucidum, nunc solaris animalis particula. Quapropter cum ex Aristotele oculum esse natura luminosum satis liqueat, eius radij in speculum incidunt

& ceræ

Et certa reflectione formam quandam effingūt.
 Hic quoq; attenditur potentia oculi uidentis. Si-
 quidē obiecta, in quibus est facultatis agendi ra-
 tio sunt uel fortia uel debilia ad idolum reddē-
 dum. Omnium autem fortissimum est sol, qui
 etiam in speculo sub aquis condito simulacrum
 stellæ solaris reddit, cum alioqui aquæ superfi-
 cies tanquam speculum ad representandum
 solem sufficeret. Ibi enim superficies aquæ in me-
 dio duorum corporum δ'ιαφανῶν ut aëris et
 aquæ rationem speculi habet. Debilia uerò obie-
 cta minus uoto respondent. Deinde aptitudo sub-
 iecti est ut sit δ'ιαφανὲς. Quare sicut aqua, qua
 resultant pradiorū incidentium et reflexorum
 mutuum concursus imagines, primo debet esse
 liquida pura, illimis, ita speculum sit laue, laua-
 tum, nitidum, et purificum, quod est, non ut
 purum faciat, sed καταχρησικῶς, quod sit pu-
 rum, mundum, sine sordibus, nihil exasperatum
 immo complanatum, ut à quo omnis scabritia
 est semota, alioqui imagunculæ aut nullæ aut cer-
 tē obscuriores redderentur. Siquidem iuxta ca-
 toptrices traditionem polita corpora ea sunt,
 quorum partes in superficie continuæ sunt, atq;
 speculum uere est omne corpus politum, uel ar-
 tis uel naturæ beneficio. Sunt enim duo adno-
 tand

E X P E R I E N T I A E

tanda. Primū læuitas, ubi est perfecta politura
 seu artificialis ut in chalybe, seu naturalis ut in
 æquore aquarum. Deinde est continuitas par-
 tium superficiæ, in qua ne rimula quidem ap-
 parere: Secundo sit subiectum, in quo fit ima-
 ginis representatio, immobile, quietū, atq; tran-
 quillum, alioqui radij confunderentur, certamq;
 formam non effingerent. Huc & illud Virgilij:

-----Nuper me in littore uidi.

Quum placidum uentis staret mare.

Sic & Lucianus in Alcyone inquit: Nonne uides
 ut superiora sunt serenitate conspicua, flucti-
 bus sedatū mare ὁμοιορῶς εἰπερ κατόπτρῳ.

Tertio, ut basis utrinq; adsit subnigra & densa.

Quamobrem & natura post pellucidum humo-
 rem nigricans quiddam adiunxit, sicut in aqua
 est fundum ita in speculo est plumbum retror-
 sum illitum, ut eius obscuritas densior sit, ue-
 luti fulcrum & refrenatio, alioqui nisi quæ-
 dam esset opacitas subducta uel naturalis, uel ar-
 tificialis cunctæ imagines euanescerent, et quem
 admodum plumbum intrā διαφανὲς terminat,
 opacat & claudit, ita terræ densitas aquæ δια-
 φανὲς constringit & finit. Prudenter igitur
 ars naturam imitata est, ut materia speculorum
 sit læuor & in partibus inoffensa continuitas

Exactaꝫ politura. Neq; id obscurum est, ut colore magis iuxta materiam, quàm iuxta inspectionem variant. Aqua enim reddit alba, & pallida simulacra, sicut cassyteris lucida, & chalybs rutila representat. Figura quoq; speculorum nonnihil immutat. Nam in concavis maiores uidentur imagines, in gibbosis minores, in sphericis latæ & amplæ, in planis paræ.

Causa autem magnitudinis ex angulorum ratione petenda est. Postea est applicatio, quæ hic est contactus, situs & mora, uidelicet ut speculum sit à regione positum. Itaq; poëta subinde repetit obiectum & oppositum. Siquidem in oculo et in speculis aduersa sese ostendunt omnia. Interdum tamen imbecillis imaginum fit expressio, cuius causa ex obliquatione radiorum petenda est. Nam quo rectiores sunt radij incidentes, & reflexi atq; refracti, eo certius imagines effiguntur, contra, quò obliquiores, eò magis hebescunt. Modus autem applicationis est, quo redditur imago duplex. Prior quidem cum medium διαφανές est tantum unum, ut aër inter oculum & speculum, Ibi fit per radiorum reflexionem. Posterior in aqua, sicut alter in speculo consideratur, ubi duo sunt media διαφανές & ὕδωρ. Vnum tenuius alterum densum, ut aër est

E X P E R I E N T I A E

Et aqua, ibi redduntur idola tum per refractionem, tum per reflexionem. Nam radius seu linea incidens per aërem, usq; ad superficiem aquae transiens inde reflecti debebat, si aqua non esset διαφανής, sed quia est διαφανής crassior tamen quam aër, ibidem in puncto incidentiae frangitur, si res uidenda est sub aquis fracta ad interiores aquae partes obliquum angulum continens pergit. Reliqua ex Vitellionis lib. 5. propositionibus petere licebit, Nos tantum Virgilio studere uoluimus.

S E C U N D A E X P E R I E N T I A V I R G I L I A N A .

Amnis glacie concretus.

I.

Quà ratis egit iter, iuncto boue plaustra trahuntur:

Postquã tristis hyems frigore uinxit aquas.

I I.

Sustinet unda rotam, patulae modo puia puppi:
Ut concreta gelu marmoris instar habet.

I I I.

Quas modo plaustra premunt undas ratis ante
Postquam brumali diriguere gelu. (secabat:

Vnda

I I I I.

Unda rotam patitur, celerē nunc passa carinā
In glaciem solidam uersus ut amnis abit.

V.

Quæ solita est ferre unda rates, fit puia plau,
Ut stetit in glaciē marmore uersa nouo. stris

V I.

Semita fit plauastro, qua puppis adūca cucurrit
Postquam frigoribus bruma coëgit aquas.

V I I.

Orbita signat iter, modò qua cauus alueus exit
Strinxit aquas tenues ut glacialis hyems.

V I I I.

Amnis iter plauastro dat, quidedit antè carinæ:
Duruit ut uentis unda, fit apta rotis.

I X.

Plaustra boues ducūt, quà remis aëta carina ē:
Postquam dirigit crassus in amne liquor.

X.

Unda capax rarium plaustris iter algida præ
Frigoribus sæuis ut stetit amnis iners. (bet.

X I.

Plaustra uia carpunt, quà puppes ire solebant:
Frigidus ut Boreas obstupescit aquas.

Pro-

EXPERIENTIAE

Propositio uariandæ sententiæ
generalis est

AMNIS GLACIE CONCRETVS.

Explicata autem hæc est, qua istius collati-
onis & contentionis singulæ partes certius di-
gnoscuntur.

AMNIS antea nauigabilis nunc
congelatus est uectibilis.

SYNONYMA SYNONYMA

cum periphrasi. & periphrases.

Nauigabilis

Vectibilis

Gut zu schiffen.

Gut zu faren.

Nauigationi apta

Apta uehiculo uel plau-

Ratis agit iter

stro.

Patule peruia puppi

Iuncto boue plaustra

Et hîc synecdochicôs trabuntur. Adest & hîc
pro tota naue ponitur. finitio.

Ratis secabat. Est autē Sustinet unda rotam. est
ratis trahium connexio metonymia.

nauigij uicē præbens, Plaustra premunt un-

fit igitur κατάχρησις. das, καὶ μετωνομίαν,

Celerem passa carinam & σωεκδοχῶν.

& σωεκδοχικῶς ca Unda rotam patitur, id

rina pro naue usurpa- est, fert, & hoc est à
tur. signo.

Solita est ferre unda ra Fit peruia plaustris.

Semita

frates. Et hic in unda sy	Semita fit plauastro, p
necdoche est, et in ra-	translationem.
tibus abusio.	Orbita signat iter per
Puppis adunca cucur-	translationem, & trās
rit, σωκεδ' οχ' ἦ est,	nominationem.
cum translatione.	Annis iter plaustra dat
Caucus alueus exit, per	metonymia.
metonymiam, & no-	Plaustra boues ducunt
tationem.	per metonymiam.
Dedit iter carinae, hāc	Plaustra boues ducunt
synecdochen & meta-	Plaustris iter unda pra-
phora exornat.	bet.
Remis acta carina est	Plaustra uiam carpūt
Vnda capax ratiū.	Vnda fit apta rotis
Puppis ire solebant.	Dedit iter carinae.
<u>Congelatus.</u>	*ciem
Ἔν σαμεν γεφροεν.	Stetit in glaciem, atq;
ἠσιφροσας.	hic figurate est nouum
Iunxit aquas hyems	marmor.
Concretus gelu, & ge-	Bruma coëgit aquas,
lu ἠ μεταφορ' ἀρ	per causam efficientē
marmor dicitur, &	& modum.
marmoreum gelu po-	Strinxit aquas hyems
ëtis est	Duruit unda uentis ni-
Diriguit gelu	mirum borealibus.
Abit in solidam gla*	Diriguit crassus humor

E X P E R I E N T I A E

Stetit annis frigore   in aduerbijs iã, modò,
 Boreas obstupescit a-   nunc, & alia circu-
 quas, estq; synonymia   itione notantur.

LIBET nunc in glaciei naturam expatiari
 ut illa experientia melius percipiatur. Est autē
 glacies aqua cōcreta. Quare Græcis est κίγας
 uel παγετός, uel πάγος ἢ τὸ πήγνυσι,
 quod est figere, conglutinare, & constabilire.
 Nam glacies est aqua fixa, cum non dimouea-
 tur. Est conglutinata naphthæ modo. Dicitur
 & gelu, ueluti aqua conferta, sicuti & gelici-
 dium est aquæ concretio. Vnde μεταφο-
 ρὰρ in obsonijs sunt pisces in gelu, est caseus
 gelatus. Atq; gelascere est gelu astringi. Quare
 Plinius dixit uina non gelascere. Gellius addit,
 rarerter gelascere. Cæterum materia eius uel
 ex hoc enigmate innotescit.

Mater me genuit, mox gignitur ex me.

Quod est, ex aqua glacies concrescit, & rursus
 in aquam resoluitur. Modum quoq; congelatio-
 nis uel solū nomen Chrystalli subindicat. Iudico
 enim ἢ τὸ κρύος καὶ σέλιον, nimirum quod
 frigus contrahat, apud Græcos deriuari. Itaq;
 Græcis est κρύσταλλος ὁ πεπηγμένον ὕδωρ
 ἢ τὸ ψύχος. Siquidem caussa conficiens glaciei
 est

est frigus conglutinans, figens, & contrahens. Virgilius igitur subinde eandem adiecit, ut hyems tristis, cum μεταληπτικῶς aut ἤδη μετώου-
 ρίον tristiores homines reddat, ut Brumale gelu, ut bruma frigoribus cogens, ut glacialis hyems, ut saevus stans, ut denique frigidus Boreas obstupesciens, atque hinc regula colligitur. Tenuissimam aquam citius congelascere, cum mare sit ingelabile. Atque Aristoteles eandem inter caeque illi sunt πικτὰ, connumerat, cui & Seneca suffragatur his verbis: Quis non inquit, grauis-
 simas esse aquas credat, quae in crystallum coeunt. Contra autem est. Tenuissimas in hoc conuenit, quas frigus ab ipsa tenuitate facillime gelat. Unde autem fiat eiusmodi lapis, apud Graecos ex ipso nomine apparet, κρύσταλλον enim appellant aequae hunc perlucidum lapidem, quam illam glaciem ex qua fieri creditur. Aqua enim caelestis nimium in se terreni habens, cum induit, longioris frigoris pertinacia spissatur, magis ac magis, donec omni aere excluso in se tota compressa est, & humor qui fuerat lapis effectus est. Haec ille, ex quo liquet crystallum esse aquam caelestem gelu uehementiore sic concretam, ut nihil humoris sit reliquum, unde maxime inspissatur & lapidescit. Id uero non per

E X P E R I E N T I A E

omnia commode posteris scriptum est. Siquidē
 crystallus non est Glacies. etiamsi sit aut ex a-
 quea substantia; aut certe ex eius succo purif-
 simo, sicut eius perspicuitas contestatur &
 non temere Propertius aquosam crystallum ap-
 pellauit. Itaq; faciliē liquefcit in igne, & in
 vitrum transit. Oportet autem nos fateri eius
 materiam esse aqueum succum à frigore intra
 terram conglutinato, qui interdum in saxorum
 canalibus effoditur, interdum & suas uenas &
 fibras habent. Coloris est ferē candidi &
 cum plumbo candido, aut Pario marmore con-
 fertur, cuius & apud poētam in ista collatio-
 ne mentionem fieri credo. Nam si ex Glacie e-
 tiam qualicunq; nasceretur, nostræ regiones &
 patriæ maxime crystallo abundarent. Mouet et
 hoc quòd calore solis iam calefacientis non li-
 quefcit, ut glacies. Siquidem in colliquatione
 crystalli multus ignis circumdatur, atq; pluri-
 ma flamma urgetur. Hoc tamen non est negli-
 gendum, ut feruorem ita & glaciem esse exupe-
 rantia uocabula. Illud quidem est caloris, hoc
 uerò frigoris. Glacies enim non est simpliciter
 frigida & humida, sed concretio humidi & fri-
 gidi. Ad hunc modum feruor non est calidus &
siccus, sed ardor in calido & sicco proueniens.

Ex=

Exquisitiora autem si quis optat, ex alijs requirat, aut condiscat necesse est. Nos tantū pro loco pauca isthac qualiacūq; obseruasse uolumus.

TERTIA EXPERIENTIA.

Iris.

I.

Thaumantis proles uariāti ueste figuras,
 Multicolor picto p̄ nubila deuolat arcu:
 Cūm Sol ardenteis radios in nubila iecit.

II.

Cūm Sol horrifico nimbos fulgore repleuit:
 Apparet uarij radys distincta coloris
 Iris: & insigni decorat curuamine cœlum.

III.

Clara sua ætherijs fulget Thaumantia proles
 Nubibus, ut radys pluuiū Sol attigit imbrem,
 Et picturato cœlum uelamine cingit.

IIII.

Discolor æthereis apparet nubibus Iris,
 Postquam flammiferi rapuerunt lumina solis:
 Et cœlum uarijs miranda coloribus ornat.

V.

Imbriferas nubeis radys ubi contigerit Sol:
 Luce sub aduersa uarios iacet unda colores.

EXPERIENTIÆ

Dicitur hæc Iris picto spectantibus arcu.

VI.

Dum nubes radijs tetigit fulgentibus atras
Phœbus, & aduerso lumen respicendit imbris:
Tunc Iris uario circumdat nubila cinctu.

VII.

Mirifico nubes ambit Thaumante creata:
Quas cum exaduerso tetigit rota fulgida solis
Tum iacit insignis per nubila densa colores.

VIII.

Nuntia Iunonis uario decorata colore,
Æthera nubificū complectitur orbe decoro:
Cum Phœbus radios in nubem iecit aquosam.

IX.

Nubila nunc Phœbus perfudit lumine claro:
Tū fit ut humor aquæ suffulgeat: atq; colores,
Sub uaria specie iaciat mirabilis arcus.

X.

Cum radijs imbres, & aquarū p̄dulus humor
Frangitur apparet, quã Græcia nominat, Iris
Multorum insignis uario splendore colorum.

XI.

Iris habet uarios subiecta luce colores:
Quam sol imbriferæ fulgens de nube ercauit,

Cum

Cum pepulit radijs obstantia nubila claris.

XII.

Luce repentina cum Sol impleuit aquosas

Aduersus nubes: effulget protinus Iris

Picta ueste decens, & multicoloribus alis.

Sententia uarianda.

Iris diuersicolor contra solem in nubibus
apparet.

Nomina Iridis.

SERuius Irim dictam arbitratur, quasi esset
ἰρις, id est, lis & contentio, quod ferè con-
tentionibus & disidijs sit nuncia, sicut in rebus
pacatis Mercurius est, ἰριχοποιός. Hoc autē
discrimen apud bonos authores non est perpe-
tuum. Quare Plato & post eum Proclus ἀρετῆ
ἰρις, quod est loqui deriuant, quod ipsa non
minus sit ἀγγελος, atq; Mercurius. Illius autē
imago ex spectro iridis sumpta est, ut habitus sit
muliebris uersicolore ueste in obsequium expe-
dita. Est & hic Thaumantias, quod iuxta Hesi-
odū in Theogonia Electræ & Thaumantis filia
sit, cui & Cicero in 3 de natura deorū suffraga-
tur. Cur non, inquit, arcus species in Deorum nu-
mero non reponatur? Est enim pulcher, & eam
ob causam quia speciem habet admirabilem,

F A Thau

E X P E R I E N T I A E

Thaumante creditur esse nata, &c. Est & τῆς
 τὸ θαυμάζω, quod est admiror, cū eius spe-
 cies sit mirabilis. Est & θαῦμα propter admi-
 rationem, q̄ animos spectantium subit. Est & Iu-
 nonis immo omnium dearum & deorū ministra,
 ut ex poetarum lectione non est obscurum. Qua-
 re hæc Græcis à uelocitate & pernicitate ἀελλο-
 λόπος et ποδὶ μῦθ' ἀγγελοῦ nominatur.
 Est eadem & nocturna, quæ ferè est lunaris. Est
 et gemina, seu duplicata, quæ et Arato διδύμη
 est. In hac quisq; spectabit subiectum ἀνάλογον
 Causam efficientem, figuram, & applicatio-
 nem in qua est & situs. Ex sacris uerò literis
 constat, primam iridem circiter Noë tempora
 uisam esse, & cuius rei pactum atq; symbolum
 ex iisdem petere cuilibet integrum est.

<p>F I G U R A P E R</p> <p>Der Regenbogen.</p> <p>Fit enim arcus ex iam</p> <p>extillantibus nubibus,</p> <p>& cū in guttas nubes</p> <p>iam mutantur.</p> <p>Pictus arcus</p> <p>Insigne curuamen</p> <p>Cinctura oeli, et paulò</p>	<p>SVBiectum est den- notationem.</p> <p>sum nubilum iam in a- quam transmutabile.</p> <p>Σωώθυμα.</p> <p>Das wassiger vnnd dicke Gewölck.</p> <p>Nubes</p> <p>Nubila</p> <p>Nymbus</p> <p>Cœlum, nubilum sub- post</p>
---	---

post est, cingit cœlum, Aethereæ nubes	
sic & Aratus: ἕλωσε Pluuius imber	
μέγαρον ὄμβρον.	Imbriferæ nubes
Varius cinctus	Vnda
Ambitus nubium	Atræ nubes
Picturatum uelamen	Aduersus imber. Hic &
Complexus ætheris im-	Iridis situs explicatur.
briferi	Densa nubila
Mirabilis arcus.	Nubes aquosa
H V I V S ordinis est	Aether nubificus
& color, qui uarijs mo-	Humor aquæ (rum.
dis notatur.	Pendulus humor aqua=
Mancherley geferbt.	In his nemo non ui=
Diuerficolor	det, ut per casuum im=
Multicolor	mutationē totius orati
Picta iris	onis formā uariauerat.
Variante ueste	S I T V S in quo ra
Horrifico fulgore re=	diorum iactus in nubē
plet. Horrifico, Ἰαυ=	oppositam attenditur.
μασῶ, propter diuer=	Gegen vber im ge
forum colorum admi=	wülct.
rationem.	Ex opposito
Distincta radijsuarij co-	Luce aduersa
loris	Aduerso imbre
Discolor	Ex aduerso
Miranda coloribus	Obstantia nubila
	F S uarijs

EXPERIENTIÆ

uarijs . Ideo est multis,	Sol oppositus.
Thaumantias.	Σωώvυμα.
Varijs coloribus	Scheinet.
Insignibus coloribus	Apparet
Subiecta specie colores	Deuolat per nubila
Splendor multorum co	Fulgore replet
lorum	Fulget
Picta ueste	Lumen resplendet.
Multicoloribus alis	CAVSSA efficiens est
Insignis splendore	sol, qui & Phœbus hic
Habet colores subiecta	est, cuius ratio ex Ma-
luce	crobio patet. Eius au-
Sol implet luce.	tem notationes sunt:
	Iactus radiorum solari
ETSI ex prædictis	um in oppositam nu-
tota Iridis tractatio nõ	bem
potest ita esse abstrusa,	Sol radios iacit
tamen pauca, aliquanto	Sol replet nubes
& fusius & crassius in	Sol attingit imbrem
studiosæ iuuentutis usũ	Rapta lumina flammi-
adnotare libuit. Est au-	feri solis (bes
tem Iris solaris, solis ra	Sol radijs cõtingit nu-
diorum in nubem iam	Rota solis fulgida tãgit
extillantem proiectio,	Pellit obstantia nubila
tres circumscriptio-	claris radijs.
nes totidem cum coloribus hominibus spectan-	
	tibus

nibus referens, cum præsentis pluuiæ, tum uerò
 diluuij aquei uniuersalis nunquam futuri iuxta
 pactum est signum. Caussa sanè conficiens est
 iactus radiorum solarium per uisum nostrum in
 nubem oppositam, quæ tum apta est subiecti,
 ceu speculi uicem gerens, si densa, si rorida, si
 guttulis stillantibus plena fuerit. Cæterum in
 forma Iridis, figura, magnitudo, & colorum
 uarietas attenduntur. Figura est circularis, quã
 & arcũ poëta appellauit, etiamsi nubes obiecta
 non sit rotundã, tamen satis est radios ex parte
 rotunda reflexos utpote perpendiculares solem
 irrepresentare, atq; sic tres sunt aut circuli, aut
 potius $\pi\delta\iota\gamma\alpha\phi\alpha\iota$ quas diceremus circum, cri-
 ptiones, extrema, quæ est & maxima, media &
 intima uidelicet minima. Magnitudo autem
 apparet semicirculi, cum centrum oculi, iridis
 & solis in una linea sit. Idq; fit quoties sol in fi-
 nitore est. Maior absq; dubio uidetur ab eo, qui
 altissimum montem subierit & conscenderit.
 Postea sunt tantum $\tau\mu\acute{\iota}\sigma\alpha\epsilon$, id est, segmenta
 circuli, uel maiora uel minora. Nam quo sol al-
 tior est supra finitorem, eò linea ducta à sole
 per oculum humilior erit, cum Iridis centrum
 infra finitorem sit, atq; sic circuli segmentum e-
 rit minus. Maxima tamen iris amplius quadra-

ginta

E X P E R I E N T I A E

ginta sex partibus apud nos, supra finitorem atque tollitur. Cæterum uarij & splendidi colores in nube tali sic redduntur, & refulgent. Notum est ut nubes sit obscura, eiusque stillæ tersæ & politæ, in quibus ceu in speculis pro uarietate lucis colores referuntur. Verum cum circulus interior proximus sit obscuritati cæruleus uidetur, sic & medius, quia luminosior est, uiridis, sicut & extremus, quia maiore luce illustratus croceus seu puniceus. Nam lux debilis in splendidum colorem abit, sicut debilior in colorem nigro uicinum, et debilissima in colores sine luce ita mutatur, ut postremo nigrior tamen appareat, in quo minimum lucis est adeo, ut hæc deficiat & tenebræ surrogentur. Hi autem colores ueri uidentur, si soli crystallum uel trigonam, uel hexagonam opposueris, mox in aduerso pariete erit colorum uarietas. Aut si libet uas uitreum aqua plenum soli expone. Alioqui si in crystallum aut uitrum inspexeris, ficti erunt colores. Neque hinc obscurum est cur irides ex remorum agitatione in mari ex lucis reflexione à guttis aquarum fiunt, cur hyeme flante Austro circa faces maxime ab his, quorum oculi sunt humidi eadem resplendeant. Hæc & alia multò diligentius ab optices magistris præter Aristotelem explicantur

tur, quorum si quis desiderio tenetur, eosdem
consulat necesse est.

Q V A R T A E X P E
R I E N T I A.

De quatuor anni tempestatibus.

I.

V Erq; nouum stabat cinctum florente co
rona:

Stabat nuda Aestas, et spicea ferta gerebat:

Stabat & Autumnus calcatis sordidus uuis:

Et glacialis Hyems canos hirsuta capillos.

II.

Vere sinum tellus aperit, floresq; ministrat.

Tēpore solis ager messes fert pinguis opimas.

Fœcundos Autumnus lacus de uitibus implet.

Vis Hyemis glacie currenteis alligat undas.

III.

Frigoribus pulsus nitidum Ver æthera mulcet.

Scindit agros Aestas Phœbeis ignibus ardens.

Autumno dat Hyems mistum uicina teporem.

Albentis hæc durat aquas, & flumina necit.

IIII.

Ver pingit uario gemmantia prata colore.

Ignea uestit agros culmis Cerealibus Aestas.

Vitis

E X P E R I E N T I A E

Vitibus autumnus turgenteis detrahit uvas.
 Frigore at hyberna est grauidus niue nubilus

V. (æther.

Vere Venus gaudet florentibus aurca fertis.
 Flaua Ceres æstatis habet sua tempore regna.
 Vinifero autũno summa ē tibi Bacche potes
 Imperiũ sæuis hyberno tempore uentis. (tas,

V I.

Vere grauis fundit tellus cum floribus herbas.
 Frugiferas aruis fert æstas torrida messes.
 Pomifer autumnus tenero dat palmitē fructũ
 Mox humus hybernis albescit operta pruinis.

V I I.

Vere nouo lætis decorantur floribus arua.
 Et riget æstiuis hirsutus campus aristis,
 Labra per autumnum musto spumantia feruēt.
 Deponunt frondes hyemali frigore syluæ.

V I I I.

Ver p'acidum uario n. ãtit de flore coronas.
 Spicea ferta gerit calidissima solibus æstas.
 Tẽporaq; autumnu cingũt tua Bacche racemis.
 Tristis hyems montes niueo uelamine uestit.

I X.

Ver

Ver agrum gemmis nitidū stellantibus ornat.
 At feruens æstas pinguisſima frugibus arua.
 Mox autumnali redolet uindemia foetu.
 Fronde nemus malè nudat Hyems, amnesq; ri-
 X. gescunt.

Purpureos flores humus affert Vere comanti.
 At Cereris donis horrescunt arua per æſtum.
 Bacche tuo tempus fluit autumnale liquore.
 Obtegitur tellus per frigora ueste niuali.

X I.

Vere tepet picto Zephyris spirantibus aër.
 Decrescunt celeres æſtiuis ignibus amnes.
 Temperies autumnæ fluit tua nectare dulci.
 Perq; hyemē lentus cælo niuis aduolat imber.

X I I.

Veris honos tepidi floret: Vere omnia rident.
 Arua sub æſtiuis undant horrentia flabris.
 Vite coronatas autumnus degrauat ulmos
 Decutit ipse rigor syluis hyemalis honorem.

X I I I.

Flore solum uario depingit odoriferum Ver.
 Falciferamq; decem messes remorantur in æſtu
 Dat musto grauidas autumnus pomifer uuas.
 Sithonia glacialis hyems niue cana senescit.

E X P E R I E N T I A E
De Vere sententia uarianda.

Ver producit flores, aut,
Vere terra floret.

C A V S S A E.   E F F E C T V V M

<p>Ver nouum stat. Est $\epsilon\iota$ $\kappa\omega\rho$ Veris Vere sinū tellus aperit. Huius enim aduentu ter ra aperitur, & relaxa= tur propter aërem tem peratum. Vnde & mē= fis Aprilis Ouidio dic= tus est.</p> <p>Nitidum Ver, id est splē didum, propter solem à Borea ad nos redeuntē, qui aërem hyemalē mul cet, & mitigat. Quare frigora pulsa addit.</p> <p>Venus gaudet Vere cū hæc dea fœcūditatis ē et à ueniendo, quòd ueni= ant flores, Venus dicta est.</p> <p>Tellus Vere fundit.</p>	<p>notationes. Cinctum florente coro na. Et hîc $\epsilon\iota\kappa\omega\rho$ est ue ris, more poëtarum. Pingit gemmantia pra ta colore, id est, splen dentia in modum gem marum. Dicitur & ui tes & arbores gemma re, cū sub tempus Ve ris gemmas emittunt. Gaudet florentibus ser tis. Fundit cū floribus her bas. Arua decorantur flo= ribus lætis, id est, $\epsilon\upsilon$= $\delta\upsilon\mu\omicron\iota\varsigma$ Vario nectit de flore coronas ab imagine, et $\rho\sigma\omicron\rho\rho\alpha$ phrasis pe Ver</p>
---	--

Ver placidum. Tale tita est.
 est ex aëris uerni tem Ornat agrum gemmis
 peramentū. stellantibus, id est stel=
 Ver comans, id est, her larum splendore con=
 bosum, & gramino= spicuis.
 sum, ἢ μεταφορὰ Affert purpureos flo=
 Vernus aër tepet, Ra= res
 tio est, quia zephyri Omnia rident, μεταφο
 spirant. Eadem Veris ρικῶς lata sunt, & sum
 notatio est & in I, Ge= ma alacritate proger=
 orgico. minant.
 Ver tepidum. Depingit uarios flores,
 Ver odoriferum, cūm κατ' ὑποτύπωσιν &
 ferat odores germinū, metaphoram.
 eorumq; diuersorum.

VERIS autem laudes passim poëtæ decan
 tant tam Græci, quàm Latini, ut sit uel formo=
 sissimus annus, hoc est, anni quadrans pulcher=
 rimus. Vnde & præcipuè ὡς ἀπὸ pulchritudine
 florum dicitur. Initium uerò eius est aliud atq;
 aliud. Siquidem Astrologis est sectio uerna, in
 qua olim prima Arietis pars erat. Sed cum lon=
 go tempore stellæ etiam fixæ punctū illud trans=
 iliunt, & recurrere ad solstitium præcedenti=
 bus stellis in consequentia certis obseruati=

G bus

E X P E R I E N T I A E

bus uisæ sunt, magna mutatio subsecuta est, qua non immerito, teste Ptolomæo Hipparchus μετὰ τὸ ὡστὶς appellauit. Itaq; δ' ὠδ' ἐκατημῶρια nimirum in duodecim membra per tricenas partes diuisa initio ab Ariete facta constituerunt. Hoc autem olim in puncto æquinoctiali iuxta uernam sectionem fixum, Ptolomæi quidem memoria septenis partibus ad solstitij punctū processit, nostra circiter uicenas septenas. Quid multi? Hæc alias et diligentius excuticnda sunt, nunc quadrantes zodiaci iuxta puncta solstitij & æquinoctij in tempestates anni astrologorum more etiamnum diuisos esse licet. Cæterum agricolæ, sicut & Columella meminit, non minus medici atq; poëtæ illam sectionem mediam quoq; penè ueri constituunt, quemadmodū ex Hippocrate liquet, ἐπὶ δὲ, inquit, ὦρα ἐπαγώγη τὸν ζέφυρον καὶ αὐτὸν ἀκωτέρον γένηται, & hoc est primum seu nouum Ver, sic Virgilius expressit:

Vere nouo gelidus canis cum montibus humor
Liquitur, & Zephyro putris se gleba resoluit.
Depresso incipiat tum iam, &c.

Medium quoq; Ver his uerbis ab eodem describitur: ὅτε ἡ ἀρκτὸρος ἐπιτολῆται χελιδῶν καὶ ἀκφέρον. Duplex est hîc notatio, prior ex
arcturi

arcturi ortu, eoq; uespertino & uero, qui est ἀκρόνουχ. Nam arcturus uespertino ortu apparet, quando Sol cum Tauro occidit, Posterior ex hirundinum aduentu, à quo natum est prouerbiū: Vna hirundo non facit uer. Sic Virgilius.

Candidus auratis aperit cum cornibus annum

Taurus, & aduerso canis occidit astro. *f. caelestis.*

Hoc est, cum sol in Tauro uersatur, idq; fit nostro tempore circiter tertium idus Martias, uel decimo die Aprilis, ad quem hinc alluditur, cum aperire annū cccinerat. Postremò summū Ver ab Hippocrate sic notatur ὀκόταρ δέισις μέγιστα γένηται, ἢ δὴ μαλθακώτερον, ἢ αἱ ἡμέραι μὲν μακρότερα, αἱ νυκτὲς βραχυτέραι, καὶ ἡ ὥρα θερμὴτε καὶ ξηρὴ κατὰς, quod est, post æquinoctium uer est tempus mollius, & sicut dies longiores, ita noctes breuiores sit. Tempus autem constituitur calidum & siccum, quorum utrunq; iuxta æstatis uiciniam huic tempori attribuitur, cum in Vere iuxta Galenum omnium qualitatum sit temperamentū quoddam, sed iuxta philosophos plerosq; calidū et humidū, sicut in humoribus sanguis, & inter elementa aer, & inter gradus ætatis adolescentia est.

EXPERIENTIAE
AESTATIS DE
SCRIPTIO.

Sententia uarianda.

AESTATE FIT MESSIS.

NOTATIO aestatis. NOTATIO messis.
 Aestas stabat, est, εἰκωρ Spicea ferta gerebat
 & προσομοία. Fert opimas messes
 Tempus solis, id est με= Vestit agros culmis Ce
 τάλκηπτηκῶς aestatis realibus. In uerbo est
 Ardens aestas, cuius ca= metaphora, & Cerea=
 lor agros proscindit. les per transnominat=
 Ignea aestas tionem pro frumenta=
 Tempora aestatis, id est ceis ponuntur.
 uel ἄνθυπτῶσα pro tē Flaua Ceres habet re=
 pus, uel ἡ μετωνυμί gna aestatis, μετωνυ=
 αρ contemperaciones & μία & periphrasis
 statis calidæ & siccae. messis est.
 Torrida aestas Fert frugiferas aruis
 Calidissima aestas. messes
 Feruens aestas Riget aestiuis aristis.
 Aestas, id est, μεταλη= Riget ex aestatis sicci=
 τῶν κῶς calida aestas. tate, & in hirsuto cam
 Aestiui ignes, quibus torpo est μετάληψις, &
 rentes, qui hic sunt cele maturitatis adeoq; mes=
 ses annes, exiccantur. sis signum.

Aestiuu

Aestiva flabra, id est, Spicea ferta gerit, est uenti.

Imago.

Ornat arua frugib. pin

ITERVM hic æguissima.

statis καταρχαφὴ rusti Arua horrescunt Cereca est. Nam astrologica ris donis μετωνυμία incipit cūm sol in circu duplex.

lo solstitiali progredi= Vndant torrentia aratur. Rustici, & agrico= ua. Hic est enallage læ sicut et poëtæ primã, simplicis pro compo= mediam, & extremam sito, abundant, & tor seu summã faciunt. Pri rentia sunt exiccata, et ma ferè est, circa Pleia arefacta.

dum ortum uidelicet, q Messes remorantur fal astronomis est ortus ma ciferam Dcam, hoc est tutinus apparens, poë= Cererem. Aliàs Satur tis ἡλιακός. Nam Ple= nus rectius est falcifer iades ante ortum solis sicut & eius pictura o= iã in geminis extremis stendit.

uersantis manè uidentur, hodie sic nobis oriuntur mane tertio nonas Maias. Eandem rationem aut poëticam aut rusticam & Hippocrates secutus est, μέγχι πλειάδωρ ἐπιτολῆς δέξθ. Ad hunc modum media statuenda est æstas, cum sol sit in cancro, sicut ultima est cūm sol nondum uirginem attigerit. Itaq; Hippocrati me=

E X P E R I E N T I A E

dia est circa solis solstitia, quæ ille non aliter ac astronomi ἥροωαζ nominat. Hinc & ultima est, cum Arcturi ortus instat, aut qui Græcis semper fuit ὀπώρη. Memineris non ubiq; sententiam uariandam fuisse absolutam, sed solum ut cū dialecticis loquar, subiectum explicatur, & prædicatum neglectum est, sicut cuilibet experienti id ipsum non potest esse abstrusum.

A V T V M N I D E =

S C R I P T I O .

Sententia uarianda.

A V T V M N V S fert copiam uini. Vel,
Autumno fit uindemia.

<p>ἄφροσας Autumni. Autumnus sordidus, hu- ius est ratio, quia uue calcantur, atq; hic est ἔικωρ præsertim in stā di uerbo. Habet ex uicina hyeme mistum teporem. Tem peramenti est notatio, quod est præcipuè in ca liditate & siccitate. Est enim σὺμπῆρα in ex</p>	<p>V I N D E M I A E notationes. Calcatae sunt uue per metonymiam. Implet lacus de uitib. lacus idest ληυεε et in uitibus est synecdoche Detrahit turgentes u- uas uitibus, id est, aut uindemiant, aut fit uin demia. Autumno est Bacchi summa</p>
---	---

tremis quatuor discri-
minum anni partibus,
non alia atq; in elemen-
torum coniunctione ul-
tima,

Autumnus uinifer

Pomifer Autumnus, pe-
nè idem quod Græcis
ὄπωρινός.

Autumnale tempus.

Temperies Autumni,
hic ad eius crasin rati-
one aut æstatis aut hy-
emis respicit.

Sunt autè in uuis, quæ
sunt græcis σαφυλαί,
aliquot ptes, ut ὑμῶν
membrana ambiens,
quæ cum sit frigida &

sicca difficilius conco-
quitur, σὰρξ caro,
ὑγρότης humiditas, q̄
per carnem sparsa est,
γίγαρτα nuclei, σέμ-

φυλα uinacea, quæ re-
linquuntur post calca-

summa potestas. Variat
& apostrophe. Hic Le-
næus dictus est, quòd ui-
num ex racemis in tor-
culari exprimere docu-

erat. ἀπὸ τοῦ βακχίμ,
id est, ululare & incon-
ditè clamare, quales sūt
& clamores ab ebrieta-
te facti, iuxta cum con-

tentionib. unde est ἐρί-
βροίμ, ἐριβρομέτης
ἐριφιώτης. Interpres
Hesiodicus cum Diony-

sium dici contendit, qua-
si δ' ἐδ' οἴνου σορ ut sit δι-
δ' ὄναι τὸν οἴνον, à qua
sententia neq; Plato re-
cedit.

Tenero dat palmite fru-
ctum.

Labra musto spumantia
feruent, ἤπι μετωνυ-
μίαρ.

Cingunt tempora Bac-
chi racemis. Est ἔικωρ,

E X P E R I E N T I A E

tionem & expressionē, & metonymia.
 γλεῦκ (G) est mustum, Reddit uindemia au-
 liquor ex prelo in la- tumnali foetu, qui κατ'
 bra defluens. ἐξοχλὼν est uinum.

Fluit Bacchicus liquor

A T Q U E hic Autum- Fluit dulce nectar,
 ni descriptio esset & quod miror cur olim
 rustica, quàm et rei ru- fuerat uinum ex hele-
 stica scriptores agnos- nio.

cunt, et astronomica cu Degrauat ulmos uite
 iusprincipiũplerũq; est coronatas.

circa arcturi ortum, ut Respicit ad uitam ar-
 pote heliacum, cum sol bustinam, & in uerbo
 in extremis uirginispar μετῶνυμῖα est.

tibus uersatur, quo æq= Dat grauidas musto u-
 noctium instat, fieri iu- uas.

dicatur, sicut finis eius est quando sol in Scor-
 pione uesperis occidit, mox è regione Pleiades
 exoriuntur ἀκρονύχως. Deinde eius tempe-
 ramentum cum subsolano, aut tertia etate ac-
 commodatur, non secus ac uer fauonio, & pri-
 mæ etati confertur.

H Y E M I S D E S C R I P T I O.

Sententia uarianda.

H Y E M E congelantur aque.

NOTATIONES

Hyemis.	CONGELATIO-
Glacialis hyems stabat,	nis notationes.
ut sit ἕρκωρ.	Hirsuta canos capil-
Vis hyemis, quæ est fri-	los. Imago est, & Hel-
gidissima.	lenismus, iuxta cum
Frigus hybernum, cui prima notatione.	
ex temperamento est	Glacie currentes alli-
nubilus æther, id est, a-	gat undas.
er propter frigiditatē	Albentes hæc durat a-
& humiditatem.	quas, & flumina necit
Dominium seuorum uē	Aether grauidus niue-
torum, qui sunt hyema	Est metaphora.
les, ut Boreas & alij ui	Humus albescit, opera-
cini proximi.	ta hybernis pruinis.
Tristis hyēs, ut quæ tri-	Syluæ deponunt fron-
stificat	des hyeme, μετῶνυμια
Hyems nemora fronde	prorsus est, & notatio
priuat.	poëtica. Nā multis ar-
Rigor hyemalis.	boribus cum omnis suc-
Glacialis & cana hy-	cus exiccatur hyeme
ems.	nulla est frondatio.
	Vestit montes niueo ue-

PORRO astrono lamime, Pruina amnes
mi hyemi tria signa cō- rigescunt
cedunt, ueluti Capricor Tellus obtegitur ueste

E X P E R I E N T I A E

num, aquarium, & pi- niuali. Et prima & ni
 fces. Agricultura scri- uis est notatio per me-
 ptores atq; poëta à Ple taphoram à uestitu.
 iadum occasu auspican- Lentus nimis humber
 tur, de quo sic Hippo- aduolat. Nam nix ni-
 crates uictum hyemalē hil aliud quàm concre
 eodem modo describit, ta pluuia, ideo lenta p
 ἄπὲρ πλειάδων inquit, pter concretionem ad
 δ'ύσι & μέγιστον ἡλίου iicitur.
 τροπῶν ἡμέρας τεσσα Decutit honorem syl-
 ρακοντέσας περὶ δὲ uis, id est, frondationē
 πλὴν ἑοπλῶν ἢ φυλα- aufert.
 κῆ, ὅτι μάλιστ' εἶναι, Sythonia niue canescit
 καὶ ἄπὲρ ἑοπῆς ἡλίου hoc est, niues & prui=
 ἄλλας τόσ' αὐτὰς ἢ = næ hyemis caussa. Allu
 μέρας τῆ' αὐτῆς διὰ τῆς ditur ad Boream, qui
 ἄέου. Quod est, Idē uentus est ferè hyema=
 sit tibi uictus ab occasu lis, sicut & Hesiodus
 Pleiadum cosmico ut= canit, Threiceū, Thra
 pote, cū sol sit in sa- ciæ aūt pars Sitbonia
 gittario exoritur manē est.
 Pleiades occidunt et est occasus matutinus uerus
 non apparens usq; ad solstitiū circiter dies qua
 draginta quatuor. Sed circa solstitium attentū
 te esse oportet, & à solstitio alios totidem dies
 uictus non sit diuersus. Ex hoc uerbo qlibet medi
ocriter

ocriter prudens hyemis principium, medium et
finem expendere potest. Quæ ratio Varroni,
& Columellæ non est ignota.

Q V I N T A E X P E =
R I E N T I A .

De ortu solis.

I.

A Vrora Oceanum croceo uelamine ful
gens

Liquerat, & bijugis uecta rubebat equis.

II.

Luce polum nitida perfudit candidus orbis,
Et clarum emicuit Sole oriente iubar.

III.

Roscida puniceo Pallantias exit amictu,
Astrigerum inficiens luce oriente polum.

IIII.

Sol insigne caput radiorum ardente corona
Promit ab æquoreis Tethyos ortus aquis.

V.

Extulit Oceano caput aureus igniferum Sol,
Fugerunt toto protinus astra polo.

VI.

Conc

EXPERIENTIÆ

Concessere Deo tenebræ rebusq; colores
Lux iterum cunctis reddidit alma suos.

VII.

Tithoni coniux roscō sub lumine terras
Inficit, & cœlum lutca sydereum.

VIII.

Cùm sol igniferos currus è gurgite magno,
Sustulit, & clavis astra fugavit equis.

IX.

Nox abit astrifero uelamine cincta micanti,
Et redigit stellas, exoriturq; dies.

X.

Emicat Oceano Phœbi rota clara relicto,
Illustrata nitent lumina cuncta suo.

XI.

Aurea fulgebat roseis Aurora capillis,
Et matutino rore madebat humus

XII.

Tethyos undiuagæ cùm profilit æquore Titã
Flammiferos uultus ore micante ferens.

XIII.

Exoritur Phœbus perfundens luce nitenti
Et maria, & terras, stelliferumq; polum.

XIII.

Astræ.

Astraq; cesserunt fulgentia crinibus aureis,
Et nox sydereas occulit atra faces.

XV.

Sol oriens, currusq; suos è gurgite tollens,
Oceani, claro reddidit orbe diem.

XVI.

Flammiferumq; iubar, terræq; poloq; reduxit,
Et pepulit radijs astra repentè suis.

XVII.

Memnonis ut genitrix infecerat humida cœlū
Et roseis manibus sidera dispulerat.

XVIII.

Phœbus Athlantheis è fluctibus aureus orbẽ.
Sustulit igniferum, luxq;, diesq; redit.

XIX.

Prævia flammiferi currus aurora rubebat,
Extuleratq; alto gurgite Phœbus equos.

XX.

Noctiuagosq; simul radijs flagrantibus ignes
Depulerat cœlo, reddideratq; diem.

XXI.

Vix aurora suo rubefecerat æthera curru.
Summaq; canebat roribus herba nouis,

XXII.

Prosi

EXPERIENTIÆ

Profilit è medio candens rota Tethyos undis,
Et uaga cesserunt sidera Solis equis.

XXIII.

Surgit ab oceano, Tithoni fulgida coniux,
Et ueste ab rosea subruit ipsa pedes.

XXIII.

Tum Phœbus radijs rutilum fulgentibus orbẽ
Depulit è tenebris, noxq; peracta fuit.

Sententia uarianda est

SOLE oriente dies redit.

FREQVENTES in hac solis orientis descriptione sunt imagines, nunc solis, nunc auroræ, nunc noctis abeuntis una cum stellis, nunc pellucidarum stellarum, quæ σωεινδ' οχικῶς petuntur ex partibus, sub quibus comprehendere licet connexa, siue adiuncta, ut soli & auroræ sunt currus, uelamen, seu amictus. Deinde ex synecdoche uarietas nascitur, nam modò totum solum ponitur, modò totum cum parte, aut uiciniorè, aut remotiorè, modò totum cum partibus ordine acceptis, modò ex partibus totū intelligitur. Postea soli orienti præuia aurora coniungitur, exceptis tribus in locis, ut in tertia quinta & septima descriptionibus negligitur. Neq; id à synecdoches ratione multum abho-

abhorret, maxime si ad diem referatur, cuius au-
 rora initium est & pars. Præterea & τεκτονικὸν
 σὺν ἀποχρῆσιν indifferentes nunc soli, nunc
 auroræ tribuitur. Adhæc diei notatio ferè ex
 luce seu lumine tanquam suo adiacente facta est,
 aut opponitur ἐναντιοπαθητικῶς nox, quæ iti-
 dem suas habet circumstantias non rarò per ima-
 ginem ex partibus seu ex adiunctis, atq; sæpe
 ambæ coniunguntur, sæpe alterutra tantum po-
 nitur, altera subintellecta ex relatiuorum natu-
 ra. Postremò & epitheta obseruanda sunt, tum
 in toto, tum in singulis partibus, ex quibus enal-
 lagæ aliàs admodum frequenti occasio datur.

Proinde sententia sic ordinetur.

SOLE aut aurora exoriente dies fit.

SOLE aut AURORA

Candidus orbis. Solis Cuius hæ sunt notatio-
 est periphrasis κατ' ἐξ ἑσ.

ὀχλῶν, aliàs aureus est Aurora fulgens croceo
 orbis. uelamine. Hic est ἑίμα

Aureus sol. Talis uide- κωρ, & crocea à co-
 tur qualitate nubium den lore in nubibus subhu-
 fiore, uaporosa & sub- midis apparente, atq;
 humida. hac de caussa Græcis

Clara rota Phœbi, id est κροκόπεπλος ut cui
 sol, σὺν ἀποχρῆσιν ἢ est, sit palla crocea.

EXPERIENTIÆ

πῆϊ φρασικῆ. Est enim Rubebat uectā bijugis
hic rota, currus, iuxta eqs. Est hīc Imago po
poetas. *ētica, & Græcis est ē=*

Titan est sol, hic enim *εὐδρανονμῶν*, equi
fingitur Hyperionis Ti sunt apud Homerum
tanis filius, & Homero *Odys. χ. λάμπει*
Hyperionē, supra nos *εὐφάειδωρ*.

means. Nam Diodorus Roscida pallantias, *με*
Siculus solis motum, *λυ*
τωνυμῖα.

na & aliorum astrorū Auroræ exortu ros ca
eum obseruasse tradidit dit, et filia Pallantis est
Phœbus est quòd uitam Tithoni coniux, & Ti
ferat iuxta Macrobiū. thonia eadem est. Au=
Candens rota, id est, sol rora enim Tithonum

μετωνυμῖα, synecdo=
che & antonomasia. amauit, eundemq; rapu

EX ORIENTE it, qui eundem propter

Notationes. *nimiam ingrauescentē*

Liquerat Oceanum, id ætatem in cicadam uer
est finitorem orientalē, tit, iuxta Ouidius. in
aut inferius Hemisphæ=
Metamor. Est & pro=
rium. *uerbium Tithonia se=*

Perfudit nitida luce po nectus apud Lucianum
lū, id est, cœlum *σωεκ* Suidam & Roteroda=
δοχικῶς per transla=
tionem. *num.*

Lutea aurora, sicut an
Exit

Exit purpurco amictu. tem Crocea dicta est.
 Est enim imago à colo- Aurea aurora, & Ho-
 re, qui iuxta nubium qua- mero in hymnis est ἤως
 litatem subinde uariat. σόξρον & ἠώς, cui
 Purpureus autem est in sunt capilli rosacei, a-
 nubibus nonnihil uapo- pud Homerum est ἔο-
 rosis. δ' ὀδ' ἀκτυλ & à ro-
 Sol ortus ab æquoreis seis digitis et manibus,
 Tethyos aquis, hoc est, sed σωεκδοχικῶς,
 ab horizonte orientali. Memnonis genitrix.
 Est autem Tethys dea Natus est hic ex Titho
 maris, Achillis mater no, & Aurora, iuxta
 apud Homerum, & He poëtarum fabulas eti-
 siodum. am notissimas.
 Oceano extulit ignife- Aurora rubescit athe-
 rum caput. Redit ad i- ra. Fingitur enim eius
 maginem solis. imago lampada manu
 Inficit terras & cœlum ferens. Itaq; & λαμ-
 roseo lumine, ἔικωρ est παδοφόρ & dicta
 Sol fert igniferos cur- est.
 rus è gurgite magno, Tithoni uxor fulgida
 hoc est, σωεκδοχι- Quare ἔανηφόρ &
 κῶς Oceano, qui est fi- ἠώς ab Antimacho ap-
 ntor more poëtico. pellatur, id est, lucida,
 Sol æquore Tethyos p splendida, & subtili
 silit, id est, Oceano, qui palla ornata.

H qui

E X P E R I E N T I A E

<p>qui est ὄριζον. Exoritur sol Currus suos è gurgite tollit Oceani, σωεν= δοχὴ est & metony= mia.</p> <p>Reduxit iubar flammi= ferum terræ & cælo. Sol sustulit orbem ex fluctib. Atlanteis, id est marinis. Sunt qui Atlan tem inter deos marinos connumerant. Famili= arius tamen occidentali Oceano, ubi & in Mau ritania eiusdem nomi= nis & montis & mare appellatur, meo iudicio conuenit. Sit igitur sy= necdoche.</p> <p>Rubescit aër suo cur ru. Vt autem interdum ex oriente aurora aër orientalis rubeat, in me teorologicis planum fit est.</p> <p>Surgit ab Oceano Au= rora</p>	<p>Præuia aurora. Præ= currit enim Solem ex= orientem. Est quoq; in hymno Orphei ἀρχε= λίαι, id est, nuncia dei Titanis.</p> <p><u>DIESCIT</u> aut dies fit. Emicuit clarum iubar. Dei est periphrasis ὕ= ποθετικὴ.</p> <p>Inficit cælum astrige= rum luce, μετωνυμία Fugat nocturna astra, & diem illustrat.</p> <p>Sol promit caput in= signe radiorum arden te corona, id est splen= didum, clarum, cun= cta illuminans, εἰκωπ est.</p> <p>Fugerunt toto proti= nus astra polo. Notā= tio est à repugnantib. dies est ergo nox non</p> <p>Concessere deo tene= rora</p>
---	--

rora. Aurora subruit bræ. & hîc est ἄντιθε
pedes è rosea ueste. σις ex cessione aut no
Sol depellit è tenebris ctis aut tenebrarum,
suum orbem rutilum, quæ Phæbo, id est, Soli
ἔικωρ est & μετωνυ= cedunt.

μία. Tenebras enim p Rebusq; colores lux i
nocte posuit, terum cunctis reddit al
ma suos, μετωνυμία.
Tunc omnia suis colo=

IN hoc quoq; experi= ribus uidentur. Al=
mento admodum mira= ludit & hîc ad uisus ra
bilem aliam uarietatem tionem physicam.

quæ fit enallage & par Sol claris astra fugauit
tium orationis et in ijs= equis, qui apud Ouid.
dem accidentium iuxta 2. meta. quatuor nu=
cum figuris adolescen= merantur, non sine ra=
tes facile uel sine magi= tione iuxta mytologi=
stro obseruabunt. Item am.

& in sole & in aurora Nox abit, ergo diescit
ex oriente caussas, effe= Huius autem imaginè
ta cum repugnantibus est uelamen astrorum
adiunctis, alijsq; paucis splendore insigne.
locis dialecticis aduo= Illustrata nitent lumi=
tasse magnopere con= ne cuncta suo. Die .n.
ducit. rebus suus color red=
ditur, μετωνυμία.

E X P E R I E N T I A E

<p>Matutino rore mada- bat humus, metonymia est.</p> <p>Fert flammiferos uul- tus, εἰκὼς est.</p> <p>Fulgentia astra cesserūt Et hic Imago, Et à re- pugnantibus finitio.</p> <p>Nox atra oculit faces, id est, stellas, quæ uel Ciceroni sunt igniculi.</p> <p>Claro reddit orbe diem</p> <p>Pepulit radijs suis astra</p> <p>Roseis manibus sydera dispulerat.</p> <p>Luxq; diesq; redit</p> <p>Noctiuagos ignes cælo depulerat, hoc est, ma- gnitudo lucis solis de die astra noctu uisa ob- fuscauerat.</p>	<p>Summa herba rore cadē- nebat, μετωνυμία est</p> <p>Equis solis sydera ces- serunt, quæ sunt uaga non ut πλανήται in suis orbibus tanquam domicilijs, sed raptu primi mobilis intra ui- ginti quatuor horas ra- piuntur, alioqui genui- nus illis motus est no- tabilis, πρὸς τὰ ἐπό- μυα.</p> <p>Nox peracta fuit, ex repugnantibus.</p> <p>Supera ut cælum, Et infera ut maria Et ter- ra sunt luce Solis per- fusa.</p>
---	--

S E X T A E X P E R I E N T I A.

De duodecim signis cœlestibus.

Primus

I.

Primus adest Aries, Taurusq; insignibus
 auro ignum.
 Cornibus, & fratres, & Cancer aquaticus si-
 tū Leo terribilis Nemees, atq; innuba Virgo.
 Libra subit, caudaq; animal quod dirigit ictū.
 Armatusq; arctū Chiron, et corniger Hircus:
 Fusor aquæ simul, & fulgenti lumine pisces.

II.

Portitor est Helles, & portitor Europæus,
 Et gemini iuuenes, et pressus ab Hercule cæcer.
 Horrendusq; Leo sequitur, cū Virgine sancta.
 Libraq; lance pari, et uiolentus acumine caudæ
 Inde Sagittiferi facies senis, & Capricornus:
 Et q portat aquã Puer urniger, & duo pisces.

III.

Signorum princeps aries, & Taurus, & unã
 Tyndaridæ iuuenes, et feruida brachia Cæcri.
 Herculeusq; Leo Nemeæ pavor, almaq; Virgo
 Libra iugo æquali pendens, & Scorpius acer,
 Centaurusq; senex Chiron, et cornua Capri,
 Et iuuenis gestator aquæ, Piscesq; supremi.

IIII.

H 3 Cor

E X P E R I E N T I A E

Corniger astrorū ductor, Taurusq; secundus:
Tum sidus geminum, & Cancri gemmantis

(imago

Truxq; Leo, et Virgo, q̄ spicæ munera gestat,
Et Librā, quā Cæsar habet: Chelæq; minaces
Atq; arcu pollens, & falsi gurgitus Hircus.
Vrnaq; nimbiferi, Piscesq; nouissima forma.

V *

Dux Aries, et frons Tauri metuenda minacis.
Et Ledæ soboles, & Cancri torridus ignis.
Terribilisq; Leo, species quoq; Virginis almæ.
Momentūq; sequens, caudaq; timendus adunca
Hinc tendens arcū: liquidi Caper æquoris inde
Troianusq; puer, Geminiq; sub æthere pisces.

V I.

Nubigenum iuuenum uector, Tauriq; trucis
(frons, (mis

Et proles duplex Iouis, & Nepa torrida flam
Aestifer inde Leo iusta cum Virgine fulgens.

Quam sequitur libra, et uiolenti cuspide sæuus
Semifer Arcipotens subit, & Capricornus

(aquosus:

Et cui nomen aquæ faciunt, Piscesq; gemelli.

Cornie

VII.

Corniger in primis Arias, & corniger alter
 Taurus, itē gemini: se q̄tur quos cācer adustus,
 Terribilisq; feræ species, & iusta puella:
 Libra simul, nigrumq; ferens in acumine uirus.
 Centaurusq; biformis adest, pelagiq; procella
 Atq; amnem fundens, et pisces sydus aquosum.

VIII.

(ctor

Cornigeri ductor gregis, Europæ quoq; ue-
 Et duo Tyndaridæ: tū Cancer Sole perustus,
 Herculæq; manu pressus Leo, et optima uirgo,
 Hinc Trutinæ species uenit, armatusq; ueneno
 Scorpius, atque Sagittifer, æquoreiq; Capri
 (frons
 Quiq; urnā gerit, & pisces duo signa sub uno.

IX.

Principium signis ouium sator: inde Iuuenicus:
 Progenies duplex, et aquarū Cancer alumnus.
 Pressa sub Herculeis manibus fera, iustaq; Vir
 (go.

Libra subest, caudaq; ferens lethale uenenum:
 Tū geminus Chirō, et Corniger æquoris alti,
 Dilectusq; Ioui puer, & duo sidera pisces.

H 4 Dux

EXPERIENTIÆ

X.

Dux gregis, et placidum pandens subit æthera

(Taurus)

Germaniq; pares, et Cancro iam comes æstus,

Atq; Leo primus labor Herculis, et pia Virgo:

Libra comes sequitur, minutans et Scorpius ictu.

Et qui tela gerit Centaurus et æquoris hircus:

Deucalionis Aquæ, et Pisces postrema figura,

XI.

Velleris aurati fulget pecus aurea cælo:

Zetus, et Amphion: Cancrîq; figura calentis.

Insequitur Leo sæuus, & almæ Virginis astrû.

Hinc æquale iugum: caudaq; uenenifer unca.

Centaurusq; minax arcu, et Neptunia proles:

Quiq; refundit aquas, & pisces. ultimus ordo.

I. ARIETIS DESCRIP-

PTIO.

¶ Primus aries. Nam in huius exortu pleriq; mundi factum esse initium arbitrantur. Deinde eodem exoriente ueris est principium, quod est & Virgilio formosissimus annus. Postremo & Hebræi ab eodem suum annum incipiunt, sicut ex Dei consilio & Moses præscripsit. Sunt

¶

Et aliae rationes quae plerunq; in astronomia explicantur. Ei quoq; caput et faciem tanquam familiares partes astrologi destinarunt.

2 Proditor Helles, Fabulae enim contestantur, ut hic Plyrixum et Hellen transtulerat. Sed et Hellen in Hellepontum decidisse et eidem mari nomen indidisse omnibus constat: et praeter Higinum Palephatus $\mu\upsilon\theta\omicron\lambda\omicron\gamma\iota\kappa\omega\varsigma$ exponit, hic est $\pi\acute{\rho}\iota\phi\rho\alpha\sigma\iota\varsigma$.

3 Signorum princeps aries, et antea explicuimus cur sit primus. Est quoq; Ptolomæo signum $\eta\gamma\epsilon\mu\omicron\nu\iota\kappa\omicron\rho$ sic et Leo.

4 Corniger astrorum ductor, Hic fit allusio tum quod gregis sit ductor, tum quod ab eo supputationis sit initium, atq; eius character apud Astronomos duo cornua gestat, hic uides periphrasin per metaphoram.

5 Dux aries, propter causas supra dictas, et sicut Higinus tradidit, quia tum fit omnium rerum satio.

6 Nubigenum iuuenum uictor, id est, Phrixi et Helles, Athamantis et nebulae liberorum, qui cum nouercam occidere uellent, insani dicuntur à Libero effecti, et dum in sylua errarent, mater eis arietem aurea pelle adduxit, et inter nauigandum in mare proiecti sunt, unde etiamnum

H 5 Helles-

E X P E R I E N T I A E

Hellepontus nominatur. Sicut Bassi commentaria in Fragmenta Arati testantur. Hic est $\mu\epsilon\tau\omega\nu\nu\mu\iota\alpha$ & periphrasis.

7 Corniger in primis Aries. Hic est notatio, & loci dignitatem, à qua fit numerationis signorum initium, ostendit. (phrasis.

8 Cornigeri ductor gregis. Arietis est peri-

9 Principium signis ouium sator. Duplex est notatio. Prior, quia est ouium pater. Posterior quia primus inter signa refertur. Sicut illa est rustica, ita hæc astronomica.

10 Dux gregis. Hic fit uariatio per non appositum epitheton.

11 Velleris aurati fulget pecus aurea cœlo. Citantur Hesiodus & Phærecides authores, qui rationem Arietis translati in cœlum exposuisse uidentur, & hi auream pellem Arieti tribuunt, quem Phrixus incolumis ad Actã perueniens Ioui immolauit, & pellem in templo fixit, & Arietis effigies à Ioue inter sydera collocata est. Eratosthenes quoq; ait Arietem ipsum sibi pellem auream detraxisse, et Phrixo memoriæ causa dedisse, ipsumq; ad sydera peruenisse. Sunt et aliæ fabulæ parum, ut fieri solet sibi, conuenientes, quas adolefcentes ex Higimo, Commentarijs Bassi, & Theonis, & Palephato petent.

Tauri

II.
TAVRI NOTATI-
ONES.

1 TAVRVS *cornibus insignibus auro.* Habet enim duo cornua, unum boreale, alterum meridionale, aurata figurantur propter stellas lucidiores, sicut in eius $\alpha\eta\mu\alpha\tau\iota\sigma\mu\tilde{\omega}$ Ptolomæus depinxit, eiusq; fröte sunt Hyades, à Pleiadibus non admodum dissidentes. Sic & Germanicus Cæsar in Arato:

Cornua fronte gerens, & lucidus igne mimaci.

2 Proditor Europæus. Est enim ea de causa intra astra constitutus, quòd Europam incolumẽ transuexerat Cretam, iuxta Euripid. & Ouid. in Metamorph. Sunt quibus placet Io in bouem conuersam, ut est in 6. Meta. Ouid. à Ioue in cœlum collocatam esse. Quare prior pars formam tauri præ se fert, sed reliquum corpus obscurius uidetur. Alia autem est Bassi iuxta Nigidium, & Eratosthenem sententia,

3 Taurus. Hic simpliciter ponitur, ut aliquid commutet.

4 Taurusq; secundus. Id enim signorum ordo postulat in Zodiaco, & inter membra ijs dominatur, que sunt capiti proxima, ut collo, & gutturi.

Frons

E X P E R I E N T I A E

5 Frons Tauri metuenda minacis. Metuenda quidem est quæ cornutū animal, præsertim in comminatione, ad quam & Germanicus Cæsar haud multò ante respexit.

6 Tauriq; trucis frons. Sunt enim & ibidem lucidiores stellæ hyadum, ut ex phænomenis astrologorum patet. Illic fronti erat epitheton, hic nullum. Accedit & synonymia, illic taurus minax, hic trux uocatur.

7 Corniger alter Taurus. Prior enim fuit Arietes. Illas autē stellæ Bassus sic ordinauit. Habet autem, inquit, stellæ in capite quinq;, quæ ὕαδες appellantur, id est, in cornibus singulis singulas, in fronte duas, in naribus unam, &c.

9 Europæ uector, sicut fusissimè de more in metamor. cecinit Ouid. Variatio est in enallage, hic est Europæ, illic Europæus, hic est uector illic proditor, in quorū utroq; non est simpliciter στυγνυρία. Sed ut in uectore μείωσις, ita in proditore quidam excessus est.

10 Iuencus, qui antea fuit Taurus.

11 Placidum pandens subit Aethera Taurus. Hic est notatio à temperamento aëris, quod multò placidius est, atq; cum Sol erat in Ariete. Incallescit enim æstas magis atq; magis, dum Sol nobis altior ascendit. Cæterum in ultimo experimento. Tauri descriptio prorsus omissa est.

III.

GEMINORVM NOTATIONES.

Fratres, quos complures astrologi Castorē & Pollucem Tyndaridas esse dixerunt fratrum omnium inter se amantissimos, ut qui neq; de principatu contenderunt, neq; ullam rem sine communi consilio gesserunt, pro quibus officiorum Iuppiter inter notissima sydera eos constituisse existimatur teste Higino. Sunt qui ad Herculem & Apollinem: sunt qui ad Triptolemmum, & Iasionem referunt. Quid multis amicitissimos fratres fuisse inter se pleriq; omnes sentiunt, inter quos Zethus, & Amphion iumentantur, de quibus haud multo post plura.

2 Et gemini fratres, quales fuerunt Castor & Pollux uno ovo prognati, & in schematismo duobus tractibus coniunguntur, qui amplexum Castoris & Pollucis designant.

3 Tyndaridæ iuuenes. Castor & Pollux, qui tempestuosum mare nauigantibus Argonautis pacauerunt, ut est apud Bassum et Nigidium. Et hinc gemini salutare dicti sunt, quorum et in actis apostolicis fit mentio, ut sint σωτηρες iuxta Orpheam ad Museum & Theocritum.

Historiam uerò si placet ex Diodoro Siculo
huc

E X P E R I E N T I A E

huc afferto. Alioqui uel ex hymnis Homeri u-
trunq; Tyndari filium fuisse constat.

4 Syduſ geminum. Nam geminorum ſtelle ita
ſe habent ut una occidente oratur, altera iuxta
Baſſum. Præſt autem humeris, brachijs
& manibus.

5 Leda ſoboles. Fabula eſt, ut Iuppiter Le-
dam Theſtij filiam in cygnum conuerſus ad flu-
men Eurotã compreſſerat, quæ Pollucem et He-
lenam ex Ioue peperit, & ex Tyndaro Caſto-
rem & Clytemneſtram. Eſt autem ingens fa-
bulæ iſtius diſſenſio, quam reconciliare ſuper-
uacaneum eſſe duco. Plerunq; tamen ſentiunt,
Ledam ex Ioue grauidam ouum peperiffe, uni-
de gemini prognati ſunt. Mirum eſt ut ~~Muſa-~~
nias in Laconicis id ouum apud Lacedæmonios
ſenijs ſuſpenſum uideri obſeruauerat.

6 Proles duplex Iouis, ex Leda uidelicet.

7 Duo Tyndaridæ, ſic ſunt uocati Caſtor &
Pollux, quo modo Amphitryoniades Hercules
utpote à matris marito, & non à parente. De
his ſic & Theocritus:

Ἴμνεύ μιν λήδας τε καὶ ἀγχιόχω διόξῳ
κάσορα, καὶ φοβεροῦ πολυδ' εὐκεια &c.

8 Progenies duplex. Periphrasis eſt gemino-
rum.

Germa-

9 Germani pares, propter amicitiam, qua illis omnia erant paria & equalia.

10 Zetus & Amphion. Hic apparet ut non prorsus sit falsus Hesychius, cum ait Dioscuros esse Helenæ fratres Zethum & Amphionem λευκοπέλας, (ceu albis equis ueherentur, sed μυθολογικῶς ad serenitatem & tranquillitatem maris, cui præsumt, refertur) nuncupatos, eosq; stellas esse nauigantibus apparere solitas, signumq; esse εὐδυτικὸν, quo rectius nauigiorum cursus dirigeretur. Vide & Oratium lib. 1. carminum.

III. CANCRI NOTATIONES.

CANCER aquatile signum. Sunt enim astrologis signa aquatica tria quæ sunt frigida, & humida, feminina, pituitosa, septentrionalia, ut Cancer, Scorpio & pisces.

2 Pressus ab Hercule Cancer. Nam dùm Hercules contra hydram Lerneam stetisset, ex pede pedem eius mordicus arripuisset, qua de re Hercules permotus eum interfecit, sed mox eiusdem miserta est Iuno, inter astra collocauit. Higinus & Bassus.

Feruida

E X P E R I E N T I A E

3 Feruida brachia cancri. Alluditur hic ad solstitium æstiuum, quo maximus propter solis uiciniã proximã est ardor, et æstas. Cur autem sæpe cū sol sit in leone maior sit ardor, et ipse Theon sollicitus est. Brachia autem Cancris sunt $\chi\lambda\lambda\alpha\iota$ ueluti forficuli denticulati.

4 Imago Cancris gemmantis, id est, resplendentis, propter Cancris asterismum, in quo splendidiore sunt stellæ, sicut ex Ptolomæo liquet. Imaginis autem nomine haud male quis ἀσσο=δεσίαρ caperet, cuius quinque sunt caussæ, quarum prima est similitudo, quæ nomen indidit, ut scorpio. Altera est affectio, ut canis, Nam in huius exortu canes terrestres rabiescunt. Tertia est fabula insignior, ueluti quando Calisto in ursam mutata est. Quarta est honor, ut quando Dioscuri, qui sunt gemini, propter Iouis honorã, deinde ppter tutelã nautarum sunt inter astra collocati. Ultima et præcipua est distinctio, quæ Latinis est limitatio, sicut Græcis δισιμόδω, uel doctrinæ gratia, ut sunt ursæ, plaustra. Notum sanè est ut astronomiæ initia apud Aegyptios facta sint maximè pastores, quemadmodum astrorũ nomina ab reb. rusticis sumpta contestantur, uel ab ipso Abrahamo usq;. Potest et hinc coniectura fieri, ut memorie artificiosæ

osæ fundamenta iacta sunt. Postea de tempestatibus æris ex ortu, & occasu astrorum indicia subdita sunt.

5 Canceri torridus ignis. Siquidem sub id tempus æstatis iuxta astrologos statuitur principium, & solstitialis æstus subindicatur.

6 Nepa terrida flammis. Hoc loci nemo est, qui dubitat Nepam esse cancerum iuxta Aphrorum linguam. Sæpe tamen est & scorpius, ut apud Columellam: Idibus Marcij Nepa occidere incipit. Quod est, cum sol est in cancro scorpius occidit, sub id tempus magnæ tempestates cooriuntur. Cæterum illud Ciceronis apud Aratum cancro competere rectius mihi uidetur. Siquidẽ cū cancro exorto Orion Ἡλιακῶς occidere incipit. Neq; alium sensum esse ipse diffiteor. Hi autem uersus sunt:

Quare cum magnis sese Nepa lucibus effert.
Orion fugiens commendat corpora terris.

7 Cancer adustus. Propter solis præsentiam, non quòd ipse sit adustus, sed nos citra tropicum canceri, qui & solstitialis est, habitantes, propter solis ad nostra capita accessum, adurat.

8 Aquarum cancer alumnus. Hoc est, signum est aquaticum, cui & ἀποτελέσματα respondent.

E X P E R I E N T I A E

9 Cancro iam comes astus, hoc est, tum est Solstitium aestiuum, qui κατ' ἐξοχὴν solstitium nominatur, cum extremus sit solis ad nos gradientis limes.

10 Cancrīq; figura calentis. Nobis sanè calet, sed antœcis nostris friget. Figura autem est ἀσκησιμὸς. Sic enim ex stellarum situ forma cancri efficta est à primis τῆς ἀστρονομίας authoribus.

V. LEONIS NOTATIONES.

1 LEO terribilis Nemeæ. Nigidius apud Bassum refert hunc Leonem nutritum apud Lunam iussu Iunonis, & in Arcadia in regione Nemeæ, ad Herculis exitium dimissum, quem Hercules iussu Euristhei interfecit cum Molocho hospite suo. Verum Periander Rhodius eum astris honorificè illatum ob primos Herculis labores, de quibus nos alibi plura, & huc Nemea Pindari referenda sunt, consulendus est Higinius & Ouid.

2 Leo horrendus, propter eius truculentiam, & immanitatem, atq; ideo multis est intra astra collocatus Iunonis beneficio, quòd uirtute cæteris præcellat. Huc afferenda est et natura leonis.

3 Herculeusq; Leo. Hunc enim claua, qua p
gladio

gladio usus est, & interemit. Eius uicti pellem pro ueste usus est. Græcis λεοντή dicta.

4 Nemæe pavor, μετωνυμία est, & dicitur à loco Nemæus leo, de quo Pindarus & Ouid.

5 Trux leo. Qui antea erat terribilis, & horrendus. Ita uariatio est per epitheta.

6 Æstifer leo. Numeratur enim inter signa æstiuæ, atq; cum sol est in leone, multo calidior æstus insurgit. Sic & Aratus, ἐν δὲ μὲν ἡελίου οἰο δερεῖται τῆ ἑῖσι κέλθουσα. Vbi Theon interpretres rationes habet, cur soli in leone ardentissimus æstus attribuat. Harum autem una est, quia & canis iuxta cum illo oritur. Altera est à communitate trium signorum æstiuorum, quibus dierum summa est caliditas. Vltima est quòd iam homines ex prioribus duobus signis nimium calefacientibus defatigati sunt, plus quàm ex æstate caloris recipiant.

7 Terribilisq; feræ species. Quod non tantum scriptores, sed & ipsa experientia contestatur. Est autem hic quedam epitheti uariatio.

8 Herculeaq; manu pressus leo. Theon quoq; memoriæ prodidit, primum fuisse Herculis certamen, numeratur & intra astra illustria, Græcis διαφανῆ dicta. Sic & Higinius. Hercules inquit, prima fuit concertatio, & quòd cum mermis interfecit.

E X P E R I E N T I A E

- 9 *Pressa sub Herculeis manibus fera. Periphrasis est leonis Nemei.*
- 10 *Leo primus labor Herculis, Idem pleriq; omnes sentiunt, atq; si quis diligentius animaduertit non inepte μυθολογιῶς duodecim Herculis, qui sol est, labores ad duodecim signa caelestia referret, id quod aliàs ostendimus.*
- 11 *Leo saeuus, qui antea erat trux.*

V I. VIRGINIS CIRCUM- SCRIPTIONES.

- Innuba uirgo*] Hinc liquet ut non sit Ceres, etiamsi spicae, quas tenet, aliud indicarent. Alijs est fortuna, quod iuxta quosdam, sine capite astris inserta erat. Hesiodo autem est Iouis et Themidis filia, Astrea, uel iustitia, uel aequitas dicta, quae dum aurea erant secula inter homines uersabatur, sed post corruptos hominum mores in caelum auolauit. Penè eadem habet et Aratus.
- 2 *Virgo sancta*] propter sanctos id est incorruptos mores, quos amat Astrea, aut ipsa iustitia.
- 3 *Virgo alma*] Talis sanè esset rectius, si ista haec Erigone Icari filia esset Ceres frumentorum dea.

Virgo

4 Virgo quæ spicca munera gestat] Itaq; non malè antea alma nuncupatur. Atq; hoc indicio iudicant hanc esse Cererem. Neq; dubium est, ut cuncta ad mores aurei seculi refererentur. Sunt & stellæ apud Ptolomæum sub spica.

5 Iusta cum uirgine fulges] Et hîc iusticia est atq; Aequitas Astrea Hesiodica.

6 Iusta puella] Cùm sit ipsa Iusticia, quæ propter hanc causam merito optima iudicaretur, & pia. Fingitur enim ut hominum aurei & seculi princeps fuerat. Itaq; uniuersa erant pacata & copiosa, ut Higinius & Bassus multo fusius explanant.

VII.

LIBRÆ NOTATIONES.

1 Libra lance pari] Fingitur enim bilanx propter iusticiæ & æquitatis symbolum.

2 Libra iugo equali pendens] Habet enim omnes libræ partes eius ἀσχηρισμὸς, de quo Ptolomæus lib. 7. magnæ constructionis. Olim uerò totum astrum Scorpius occupabat, sed hic propter magnitudinem in duo signa diuisus est, quorum alterum post contractas scorpij chelas libræ in Cæsaris Augusti honorem successit.

I 3 Itaq;

E X P E R I E N T I A E

Itaq; paulò post sic canit:

Et libram quam Cæsar habet.

Sicut nos in commentarijs Georgicorum Virgij idipsum copiosius planum fecimus.

3 Momentumq; sequens] $\sigma\omega\epsilon\kappa\delta\omicron\chi\grave{\eta}$ est, cum momentum pro libra ponitur. Est autem momentum duodecima uncie pars iuxta Boethium, Græcis $\sigma\iota\gamma\upsilon\grave{\eta}$. Habetq; uncia præsertim Geometrica momenta 115 2. Monetarij uerò momenta sunt bracteolæ uel orichalceæ, uel æreæ, quales habet aureus Rhenanus communis sexaginta, sicut in coronatis Italicis quidem sunt duæ & sexaginta & unius massulæ dimidia pars, In Francicis autem sunt tria & sexaginta momenta, et duodecim momenti septuagesimæ. Porro sequens adijcitur. Virginem enim $\kappa\alpha\tau\prime\epsilon\pi\omicron\mu\delta\upsilon\alpha$ subsequitur.

4 Trutina species] Et hîc syncdoche est.

5 Aequale iugum] Per syncdochen est libræ notatio, in qua recta librantibus æqualitas requiritur. Id tamen meminisse oportet ut libra apud ueteres chelarum nomine significetur

V I I I. S C O R P I I V A R I A E N O T A T I O N E S.

1 Caudaq; animal, quod dirigit ictum.] μετὰ
 ληπικῶς est Scorpionis notatio, qui caudæ
 ictu inficit, atq; inter ἀστρικά numeratur.
 Quare acumine caudæ uiolentus mox dicitur.
 Cur autem scorpius inter astra numeratur, hanc
 pleriq; habent rationem. Orion sibi plurimū
 confidens Dianæ & Latonæ dixit se omnia pa-
 rem esse, ut omnia terris prognata interimeret.
 Quare terra commota scorpionem eduxit, à quo
 ille interfectus est. Mox Iupiter scorpionem intra
 astra collocavit, ut hoc ceu testimonio muto do-
 ceret, ne quis sibi nimium confideret, et Ὀλυ-
 τίασιν damnaret. Contrà Diana à Ioue impetra-
 uit, ut Orioni quoq; locus inter sydera esset. Isq;
 sic constitutus, ut cum Scorpius oriatur, Orion
 occidat. Id reuera fit hoc figmento, sed κοσμι-
 κῶς. De quo Higium & Bassum inter alios
 consulendum esse iubeo.

2. Scorpius acer] Alludit ad eius naturam, for-
 mam, & effectum, sicut & Nicander facit.

3 Chelæq; minaces] Scorpioni χίλας esse
 nemo est qui dubitat. Minaces autem appellat
 propter eius formam, & uiolentiam.

4 Caudaq; timendus adunca] Synecdochica
 est notatio utiq; κατ' ἐξοχὴν propter partem
 magis noxiam.

E X P E R I E N T I A E

- 5 Violenta cuspide saevius] μεταληπτικῶς εἶ
 σωεκδοχικῶς, Scorpius, cuius caudam cu-
 spitem appellat per translationem.
- 6 Nigrumq; ferens in acumine uirus] Cauda
 enim uenenum inspergit.
- 7 Armatusq; uencno] Refertur enim inter no-
 cumenta uenenosa δηληκτήρια nominata.
- 8 Caudaq; ferens letale uencnum] Hoc enim
 præcipuum est in cauda. Vide Nicandrum inter
 alios.
- 9 Mimitans & scorpius ictu] Sic Plinius: Sem-
 per inquit cauda in ictu est, nulloq; momento me-
 ditari cessat, ne quando desit occasioni. Ferit ob-
 liquo ictu et inflexo.
- 10 Caudaq; Venenifer unca] Id cõstat ex uer-
 bis Plinij & Nicandri, & ab hoc sunt σκορπι-
 όδηκτορ quorũ medicamenta ceu ἀλεξιφάρ-
 μακα multa medicorum scripta habent.

I X.

S A G I T T A R I I D E S C R I P T I O N E S.

- 1 Armatus arcu Chiron] Qui est & Homero
 Phyllyrides Achillis præceptor. Hinc fit ut plæ-
 riq; eum centaurum esse censeant, quod tamen
 alijs displicet. Centauri enim sagittis non sunt
 usi,

usi, qua de re solliciti sunt Higinius & Bassus.

2 Sagittiferi facies senis] Tum ad asterismū sagittarij, tum ad Chironem alludit.

3 Centaurusq; senex Chiron] Quare inter centauros numeratur, & quinam sint centauri ex Ouidij metamorph. non est obscurum.

4 Arcu pollens] Est enim ὑπποτοξότης, hoc est ex equo sagittarius.

5 Tendens arcum] Id est, τοξότης per anonomasiam.

6 Semifer arcipotens] Nunc centauri partim homines partim equi sunt propter artis equestris, ut creditur, inuentionem. Quare Aratus eundem ἡμιότιω φησὶ, hoc est, centaurum utpote aut gigantem, aut certe feram inequitan- tem appellare haud dubitauit.

7 Centaurus biformis] Siquidem una est quippe superior humana, altera equina, eamq; ob causam paulo post geminus nominatur.

8 Qui tela gerit centaurus] hoc est, sagittifer, aut sagittarius πρὶ φρασίκῳ.

9 Centaurus minax arcu] Sic enim eius imago cœlestis formatur.

X.

CAPRICORNIDE.

LINATIONES.

I 5 Corn

E X P E R I E N T I A E

Corniger Hircus] Et sic Græcis est ἀγὼκέρως.

2 Salsi gurgitis hircus] Qui paulò post modò caper est liquidi æquoris, modò per epitheton aquosus, modo periphraſticòs pelagi pcella, modò per notationem est κατ' ἐξοχὴν & ſynecdochen æquorei capri frons, modò est per periphraſin corniger æquoris alti, modò est æquoris hircus, modò est Neptunia proles. Siquidem dum Typhon acerrimus gygas contra Deos decertabat, per terrefactos, mox hi alias formas præ timore induebant. Sic Mercurius uidebatur ibis, Apollo grus, Diana catius, et ſub id tẽpus Pan in Mare ſe deiecit, cuius poſterior ps effigiẽ piſcis, alter hirci præ ſe ferebat, & hoc modo Typhonis tyrannidem & impietatem profugit. Quare Iuppiter eam effigiem admiratus inter ſidera ſyxit, iuxta Higimum. Est quoq; Ptolomæo κατὰ τὸν δὲ φινὲς & ἀμφίβωρ.

XI.

A Q V A R I I N O

T A T I O N E S.

Fufor est aqua] ſicut et ciuſdẽ ἀσκησιμὸς ſatis declarat. Fingitur enim puer, qui urna aquam effundit, qui & hic est geſtator aquæ. Eum
autem

autem pleriq; omnes Ganymedem intelligunt Iouis pincernam, cuius & Homerus incumit. Sūt qui mythologia nescio qua Iouis catamitum fingunt, & à Ioue in cœlum translatum. Hægesionacti autem est Deucalion propter diluuium, quod sub huius tempus accidit. Cur autem Eubulo sit Cecrops, habet is suam rationem ab Higino expositam, quam & Bassus agnoscit.

2 Vrta nimbiferi] hoc est Aquarij nymbum, quod est, magnam uim aquæ effundentis. Et id Deucalioni quadraret.

3 Troianus puer] Est Ganymedes, quem propter pulchritudinem Iuppiter sub forma aquilæ in Ida monte rapuit, et in locum Hebes surrogauit, Odys. d.

4 Cui nomen aquæ faciunt] Periphrasis est Aquarij, qui ab aqua effusa nomen recepit.

5 Amnem effundens] Et hic est Aquarius. Est enim sic dictus, quod undas fundat, sicut Græcis est ὕδρονόμος. Nam eius exortu plurimi imbres fiunt, sicut & Bassus sentit.

6 Delectus Ioui puer] Est Ganymedes.

7 Deucalionis aquæ] Et hic cataclysmus particularis sub Deucalione Thessalo factus iuxta Xenophontis æquinoca significatur.

E X P E R I E N T I A E
XII.
P I S C I V M N O =
T A T I O N E S.

1 PISCIS in fulgenti alueo] Sic rectius legitur quàm auro. Est autem $\sigma\omega\epsilon\kappa\delta\omicron\chi\iota\kappa\omega\varsigma$ & per metonymiam alueus pro Euphrate Syriæ flumine positus, in quē sese cum Cupidine, filio deiecit, quo tempore Typhon gigas, cuius supra mentio facta est, deos persequebatur, ubi facta est metamorphosis in pisces, quorum figura sese à periculo liberarunt. Quare $\iota\chi\theta\upsilon\sigma\phi\alpha\gamma\iota\alpha$ apud Syros damnata est, ne hoc modo contra deos pugnare uiderentur.

2 Pisces supremi] quorum unus est aquilonius alter australis, ex aduerso caudis utrinq; positus. Est enim illis ligamentum luteum continens usq; ad priores pedes Arietis. Supremos uerò nominat in supremum cœlum (quod in sacris literis firmamentum est, Græcis propter stellas fixas $\tau\omicron\ \acute{\alpha}\pi\lambda\alpha\nu\acute{\epsilon}\epsilon$) à Ioue translatus. Est & alter piscis Notius austrum uersus multo humilior iuxta poëticam astrologiam.

3 Pisces nouissima forma] $\epsilon\grave{\epsilon}\eta\eta\eta\eta\iota\kappa\omega\varsigma$ uulgo per appositionem adijcitur & obiter signorum ordinem notat. Nam pisces extremi sunt in zodiaco si initium supputationis ab Ariete factum fuerit

fuerit. Nam Ptolomæo teste, etsi in circulo sit, neq; principium neq; finis, tamē ab Ariete principium statuerant, cum Ver humido excellet, tanquam uitæ fonte ab eodem auſpicari licuit. Siquidem omnia animalia in prima ætate humore abundant, mollia teneraq; sunt ad huius tempeſtatis modum & contemperationem. Sunt autem eius uerba: το ζωδιακον μὴ δὲ μιᾶς οὔσης φύσει ἀρχῆς ὡς κύκλος τὸ ἀπὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας ἀρχόμενον δώδεκα-τημόριον τὸ το γ. καὶ τῶν ἄλλων ἀρχῶν ὑποτίθενται, καθάπερ ἐμφύχου ζωοῦ το ζωδιακῶ πτω ἠγῶν το ἐαρι & ὑπεβολῶν προκατάκτικῶν ποιούμενα. Quamobrem si quis penitius pensiculauerit, uitæ humanæ initium, progressum, statum, & inclinationem in duodecim signorum perpetuo cursu animaduertet, id quod philosophis, quorum & hæc ratio est, magnopere conferre arbitror. Neq; diuersa est causa Ptolomæi quæ est in lib. 2. τῆς αβ. C. de anni nouilunio.

4 Pisces syderis aquosum] Est enim signum Ptolomæo ὑδρατῶδες.

5 Pisces duo signa sub uno] Etsi duo sunt pisces, unum tamen signum zodiaci, et δώδεκα-τημόριον iudicatur. Itaq; paulò post ait, duo sydera pisces.

Piscis

EXPERIENTIAE

6 *Piscis nouissima figura. Mox subditur, piscis ultimus ordo, utriusq; ratio ex ordine δωδεκατημοσίωρ petitur, de quo paulò antè pauca obseruauimus.*

SEPTIMA EXPERIENTIA
DIVERSORVM AVTHORVM,
quorum in Virgilium extant epigraphia, eaq; de more disticha.

Sententia uarianda est.

VIRGILIUS qui Bucolica, Georgica, & Aeneida cecinit, Neapoli sepultus est.

I.

Conditus hic ego sū, cuius modò rustica Musa
Per syluas, per rus, uenit ad arma uirum.

II.

Tityrò, ac segetes cecini Maro, et arma uirūq;
Mantua me genuit, Parthenope sepelit.

III.

Virgilius iacet hic, qui pascua uersibus edit,
Et ruris cultus, & Phrygis arma uiri.

III I.

Qui pecudes, qui rura canit, qui praelia uates,
In Calabris moriens, hac requiescit humo.

V.

Caro

Carminibus pecudes, et rus, & bella canendo,
Nomen inextinctum Virgilius meruit.

VI. *(sylva)*

Mantua mi patria est: nomen Maro: carmina
Ruraq; cum bellis: Parthenope tumulus.

VII.

Qui sylvas, et agros, qui praelia uersibus ornat,
Mole sub hac situs est ecce poeta Maro.

VIII.

Pastorum uates ego sum, cui rura, ducesq;
Carmina sunt: hic me prebit acerba quies.

IX.

A syluis ad agros, ab agris, ad praelia uenit:
Musa Maronis adest nobilis ingenio.

X.

Bucolica expressi, & ruris praecepta colendi:
Mox cecini pugnas: mortuus hic habito.

XI.

Hic data Virgilio requies, qui carmine dulci
Et Pana, et segetes, & fera uella canit.

XII.

Pastores cecini, docui qui cultus in agris:
Praelia descripsi: contegor hoc tumulo.

XIII.

Mantua

E X P E R I E N T I A E

*Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nūc
Parthenope: cecini pascua, rura, duces.*

X I I I I.

*Pastor, arator, eques, pavi, colui, superavi:
Capras, rus, hostes, fronde, ligone, manu.*

NOTVM est ex grammaticis Virgilij, quem poëtarum Platonem Alexander imperator et Cæsar appellare solitus fuit, uitam describentibus, ut hic sit natus in uico prope Mantuam, cui nomen erat Andes, hodie uulgo Pictole. Vnde poëta Andinus, & Musæ Andrades nominantur, & à loco præcipuo, in cuius agro fuit Andes, Mantuanus dictus est. Mortuus autem est Brundusij, quæ Calabrorum urbs maritima est, haud contemnenda, iuxta Eusebij sententiam, Saturnino & Lucretio COSS. Eius autem ossa Neapolim, quæ antea Parthenope uocata est, translata sunt secundo ab urbe lapide. Quare epitaphium nomine Virgilij insigne sic habet. Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc Parthenope, &c.

O C T A U A E X P E R I E N T I A.

I.

Sus, iuuenis, serpens, casum uenere sub unum:
Sus iacet ex ictu: pede serpens: ille ueneno.

II.

Anguis, aper, iuuenis, pereunt ui, uulnere, morsu:
Hic fremit: ille gemit: sibilat hic moriens.

III.

Sus, serpens, iuuenis, pariter periere uicissim:
Dente perit iuuenis: serpens pede: porcus ab ictu.

In his tribus distichis forsitan aliud ἀντιγυμνα-
τῶδες significatum est, nobis adhuc ignotum.
Verum artificium collocationis forsitan propter
imitationem à quopiam est propositum. Siqui-
dem mirabilis quaedam alternatio totius compo-
sitæ sententiæ uidetur, non alia atq; in hoc di-
sticho:

Pastor, arator, eques, pavi, colui, superavi:

Capras, rus, hostes, fronde, ligone, manu.

Alioqui si duobus membris constitisset χρισ-
μὸν q̄s statueret, aut ἐπ' ἀνοδοῦ certe quandā,

VIRGILIO ASCRIPTVM

μονόσιχον γυναικῶν.

Iuppiter in cœlis, Cæsar regit omnia terris.

K EST

E X P E R I E N T I A E

EST duplex monarchia, à loco, una cœlestis, altera terrestris. Illa quidem soli Deo Opt. Max. tanquam omnium rerum creatori, gubernatori, conseruatori, & instauratori, cuius p. uidentia cuncta uel fato quodam reguntur, ducuntur, & impelluntur. Eius autem omnipotentiam tota sacra scriptura & exempla tanquam testimonia plenissime comprobāt. Merito igitur illi $\mu\omicron\nu\alpha\sigma\chi\iota\alpha$, id est, tota omnium, sicut Eutropius exposuit, potestas conceditur, & offertur. Cæterum terrestre imperium nunquam uel iam inde ab initio mundi tantum fuit, ut toti terrarum orbi imperitaret. Numerantur sanè iuxta Danielis utranq; uisionem quatuor monarchiæ, sed ex illis nulla fuit, sub cuius imperio totus mundus uixisset. Et si qua fuisset, Romana, quæ ceu fera terribilis & cuncta conculcans ab eodem propheta describitur, absq; controversia esset, hæc autem nunquam tanta fuit, ut amplius decem cornibus, hoc est, regnis, unquam dominata sit. Quantula igitur terræ portio est propius pensiculanti? Fit quoq; collatio utriusq; magistratus & cœlestis & terreni, sed non per omnia æqualis. Nam magistratus est tantum Dei ordinatio in bonum, cuius functionem uel ante diuum Paulum & Euripides nouisse ui-

se uidetur, cuius hi uersus sunt:

τοῖς μὲν δικάοις, ἔνδικοις, τοῖς δ' αὖ
(κακοῖς

παντων μέγιστος πολέμιος κατὰχ. δόνα
Hodie autem Romanus pontifex quottidianis
conuitijs effligit, & omnibus uenditat, non ut
esset Cæsar, sed ut. ab omnibus Deus terrestris
haberetur.

ALTERA γνωμῆ.

Tarpeio quondam confedit culmine cornix

Est bene non potuit dicere, dixit erit.

ID non esse Virgilij uel ipsum tempus sub-
indicat. Siquidem sub Domitiano Imperatore
memoriæ proditum uidetur. Sic enim Suetonius
posteris scriptum reliquit. Ante paucos quàm
occideretur menses cornix in capitolio elocuta
est: ἔσαι πάντα καλῶς. Nec defuit qui osten-
tum ita interpretetur:

Nuper Tarpeio quæ sedit culmine cornix

Est bene, non potuit dicere, dixit erit.

Esset quoq; non ita pœnitendum in procrastina-
tores [comma]. Esset quoq; in rebus afflictis &
nimum accisis nimis consolatorium.

TER T I A γνωμῆ.

Litera rem gestam loquitur: res ipsa medullam

Verbi quam uiuax mens uidet, intus habet.

E X P E R I E N T I A E

Η Ο C est, uocabulum est rei gestæ elocutio, & prolatio. Res enim intra se soli menti cognitum complectitur. Et sicut uerba sunt Græcis λέξεις, ita res ἐννοιαί. In illis quidem est ἐρμηνεία, aut φράσις, in his est εὐρεσις & τάξις, id est, inuentio & collocatio. Eò respexit & Aristoteles, cuius uerba, ut lectori fastidioso nonnihil satisfiat, non grauate adscribemus. Ὅτι μὲν inquit, τὰ ἐν τῇ φωνῇ ἢ ἐν τῇ ψυχῇ παθημάτων σύμβολα, καὶ τὰ γραφόμενα ἢ ἐν τῇ φωνῇ, καὶ ὡσαύτως οὐδὲ γράμματα πᾶσι τὰ αὐτὰ, οὕτως οὐδὲ φωναὶ αἱ αὐταί, ὥρ μὲν τοὶ ταῦτα σημεῖα πρῶτως, τὰ αὐτὰ πᾶσι παθήματα τῆς ψυχῆς, & ὥρ τὰ αὐτὰ ὁμοιώματα πράγματα ἢ δὴ τὰ αὐτὰ. Penè idem in Topicis Aristotelis repetitum est, ex quibus liquet, ut uerba tantum sint symbola, & signa rerum animo conceptarum. Sed in medulla uerba menti cognita τὰ ἐν τῇ ψυχῇ παθήματα colliguntur, atq; comprehenduntur. Rectè igitur Cicero in oratione ad Brutum inquit: In uerbis inest quasi materia quædam, in numero expolitio. Idem & ibidem: Et quoniam, inquit, in omnibus quæ ratione docentur & uia, primum constituendum est, quid quicq; sit, explicanda est sepe

uer-

uerbis mens nostra de quaq; re, atq; inuolutæ
 rei notitia definiendo aperienda est. Idem in i.
 de legibus. Nam & sensibus omnia comprehen-
 duntur, & ea quæ mouent sensus itidem mouent
 animum, quæq; in animis imprimuntur inchoatæ
 intelligentiæ similiter in omnibus imprimuntur,
 interpretæq; est mentis oratio, uerbis discrepās,
 sententijs congruens. Quæ uerba si quis pbe at-
 tenderit, Aristotelis à Cicerōe Latina facta esse
 comperiet. Sciendum tñ est res dupliciter dici
 esse, aut uere, aut non uere. Vere quidem, cum
 eius imago seu species ab animo tenetur compre-
 hensa. Non uere autem, cum uerbis tum effer-
 tur. Sicut enim res ipsæ mentem ueluti insi-
 gniunt, ita uerba res notant, atq; ex
 mente proferunt.

F I N I S,

Ob. 0. 11. 3334

